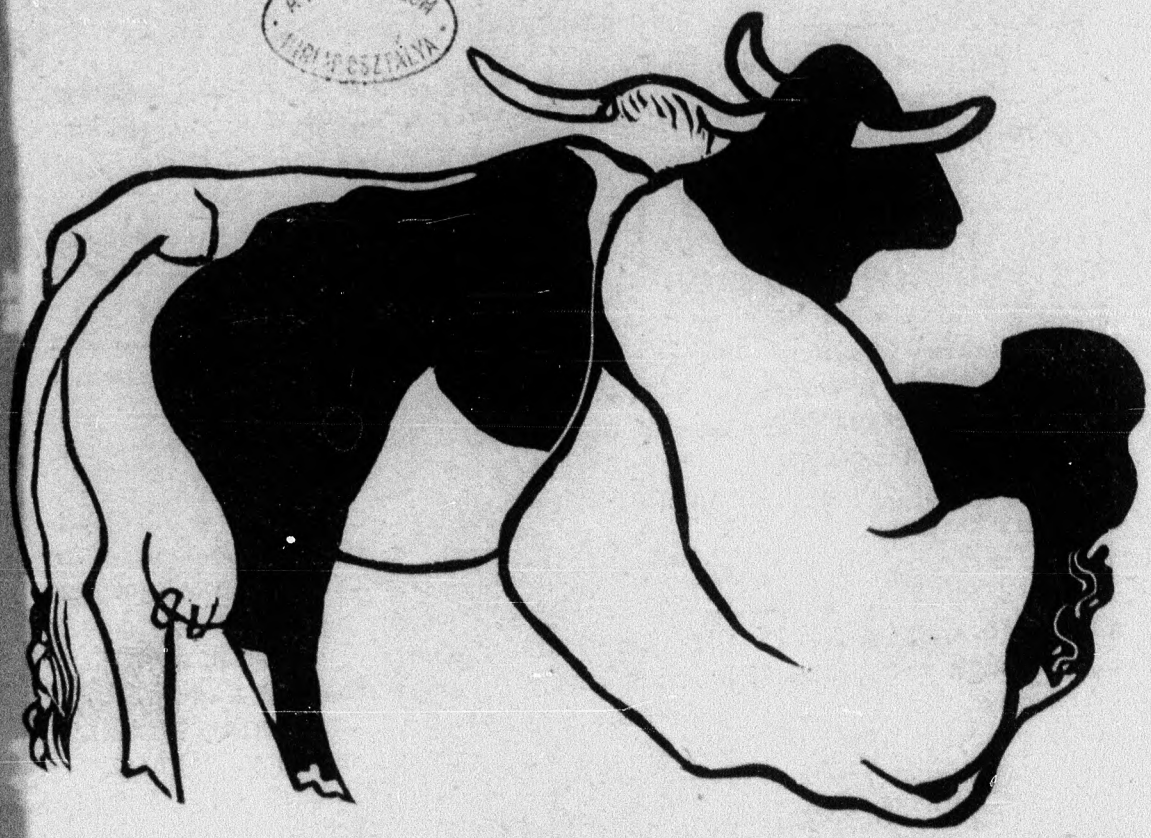

14046

A. M. N. MŰZEM
MŰRŐI SZÉKÉLYA

munka

kulturbeszámoló szerkeszti: kassák lajos

a 47. szám tartalomjegyzéke: az európai szellem válsága (kassák lajos) • politikai és kulturális dokumentumok (közli: h. e. és sz. r.) • kurt tucholsky: életézés (vers) • az u. n. lelki gyógykezelésről (dr. schächter antal, orvos) • roosevelt (hort' dezső) • paul fort; nyáréji álom (ford.: radnóti miklós) • a sztachanovizmushoz (szántó róbert) • kassák lajos új könyvéről (murányi-kovács endre) • komlós aladár regényéről, eperjesy jános, szenes ercsi, forgács antal és zeltán verseiről (bánáti oszkár) • veres péter és vincze oszkár tanulmányairól (tamási györgy) • az idegen szavakról (gró lajos) • a szöveg között fenyves sándor rajza, címlapon g. j. metszete.

1936 február VIII évfolyam 47 szám

46429

Reflexiók

(Romain Rolland 70. születésnapja alkalmából.)

Megkérdeztek: Ismerem-e a francia és angol írók nyilatkozatait az európai szellem válságáról? Ha ismerem, azonosítom-e magam fel-fogásukkal?

Igy válaszoltam: Nagy általánosságban alig tudnék egyebet mondani a kérdéstről, mint amit feltétlen jóakarattal és komoly meggondoltsággal ők már elmondtak. Romain Rolland nyilatkozata áll hozzám a legközelebb, azé a 70 éves — harcoknak következetesen ellenszegülő és mégis állandóan harcban álló — emberé, aki az első mondataiban így felel a kérdezőnek: „Az ilyen kérdések általában úgy kezelik Európát, mint ha az a világtól elszigetelt test lenne. Ki kell jelentenem, hogy én nem követhetem ezt az utat és nem beszélhetek olyan szellemről, mely csak Európára szorítkozik.” A nyilatkozók közül Romain Rolland értelmezte legmélyebben a probléma jelentőségét és iparkodott a felvetett kérdésre kultúrszellemhez illő feleletet adni. Kétségtelen, hogy az európai ember szellemének vannak bizonyos elkülönböltető sajátosságai az ázsiai, afrikai és amerikai ember szellemi sajátosságaitól, de ha az európai szellem hivatást akar betölteni a világ alakulásában, akkor európaisága ellenére is fejlődésében kötetlennek, hatásában általánosnak kell lennie. Európai szellem válságáról épen olyan oktalanság beszélni, mint mondjuk, elhatároltan a francia vagy német szellem válságáról. A szellem válsága ma már szinte szemmel látható tünet, de ez a válság nem nemzeti, faji vagy világtáji válság, hanem általános krízise a szellemnek, a kultúra és civilizáció egymással szembe fordulásának kifejeződése. A szellem válságát a magam részéről történelmi tünetnek fogom fel, úgy érzem, egész lényünkkel bizonytalanságba jutottunk, elszakadtunk az egyik parttól és nem érkeztünk el még a másik parthoz. Ellentétek között morzsolódunk s a szellem válsága akkor lett akuttá, mikor a világ külső ellentétei az emberi lélekbe is felszívódtak és a szellem egyre inkább áldozatává lett önmaga ellentmondásainak. Tragikus állapot, de nem reménytelen. Az embernek fel kell szabadítania magát az anyagi és lelki rabszolgaságból és akkor nyitva áll az út a szellem fejlődése, korszerű alakulása felé.

Az embernek ez az önmagában való felszabadítása csak a környező dolgok megismerése révén következhet be. A szellem jelentősége legpontosabban az általa létrehozott alkotások minőségével és milyenségével mérhető, a minőségértékek előfeltétele pedig az alkotó anyagismerete. A szellem funkciója, dologi ismeretek nélkül, aligha lehet több, túnya tétlenségnél vagy céltalan csapongásnál. Nem is szólva arról, ha a szellem jelentőségének kérdését éppen társadalomalakító szerepében akarjuk megismerni és meghatározni. A jelen esetben pedig arról van szó, hogy a szétesett társadalmi keretek között, a materiális elnyomódásban és a lelki kétségbeesésben milyen szerep jutott a szellemnek és mit várhatunk tőle a jövőben. A szellemet tehát nem, mint absztrakciót értjük ebben a pillanatban, hanem, mint társadalmi jelenséget, az emberi

élet egyik megnyilatkozását és az emberiség életalakulására ható erőt. Mint régmúlt dicsőséges világra tekintünk vissza a klasszikus kultúrák fénykorára, amelyek a maguk sajátosságában a szellem legmagasztosabb korszakai voltak. Az ember talpa alatt érezte a megművelt termő földet és tekintete előtt a végtelen perspektívát, melynek irányvonalai valahol Isten ölében találkoztak. Az ember, aki a földön állt, fejével mintegy az eget érintette, azonosnak érezte magát az össztermészettel s ez a külső-belső harmónia volt az, ami lehetővé tette a szellem kialakulását, a klasszikus kultúra megteremtését. A társadalmi erők ellentéteinek kirobbanása után, a kapitalista termelőformák kezdeti korszakában kezdődött el a harmónikus szellem bomlási folyamata is. A metafizikai lelket maga alá gyűrte a racionális gondolat, a tárgyaltalan vágyakozás helyett a praktikus ész határozta meg az utat és a célt az emberi haladás számára. Az ember kiszakadt a metafizikai világképből, a vallás és filozófia doktrínái közül s a szellem, mely létrehozta a klasszikus kultúrát — modern korunkban a technika rabszolgájává lett. Nem csak a test sorvadt el a létfenntartásért folytatott mindennapi küzdelemben, hanem a szellem is eldologiasodott, mint még soha az emberiség történetében.

1411

A szellem bomlásának tünetei, bárha névszerint Amerika a technikai civilizáció hazája, először Európában váltak láthatóvá s a meg-rázkódtatás veszedelmei még ma is felmérhetetlennek tűnnek előttünk. Némi reményre jogosítja azonban az élni akaró embert az, hogy éppen ennek a részeire bomlott, önmaga törvéteit sínyló Európának szellemi képviselői emelik fel először szavukat a humánus, etikus szellemért, melynek kialakulásától egy új társadalmi közösség létalapjának és építő törvényeinek megszületését remélik. Ennél a reménynél ma még alig is van egyebünk, de akinek reménye van a harcban, annak bizodalma lehet a győzelemhez. Ennek a szellem szabadságáért és teremtő képességéért folytatott küzdelemnek első sorában az angol és francia entellektüelek állnak: Anyagi javakban a leggazdagabb, kultúrtradíciókkal a legmélyebben átítatott népek fiai. Anglia és Franciaország a legpolgáriasultabb két nemzet hazája, az egyik tengeri, a másik szárazföldi nagyhatalom, diplomáciai szervezetük behálózza az egész világot, nyelvkultúrájuk a művészet, politika, közgazdaság legkifejezőbb eszköze, békepolitikájuk reménykeltő, mert okosan időszerű és gazdaságilag megalapozott. És nem utolsó sorban azért is reménykeltő ez a békepolitika, mert mögötte állnak a szellem emberei, akik kemény elszánással és tudatos átgondolással a közszellem morális megformálásán fáradoznak. Még egyszer hangsúlyozom, hogy a két legpolgárosultabb nemzet fiai azok, akikről szó van s nekem, szocialistának, kötelességem olvasóim figyelmét felhívni erre a pillanatra, amely, úgy lehet, történelmi fordulópontot jelent korunk társadalmi harcaiban. Az angol és francia írók, művészek, tudósok, akik ma a szellem megújítását, humánus emelkedettségét, etikai tisztaságát követelik, majdnem kivétel nélkül a polgári osztályból származnak, hátat fordítottak ősöknek, de ez nem szellemi deklasszáció és nem is elproletarizálódást, hanem a szociális öntudat kifejlődését, az alkotó szellem társadalmi szolidaritását jelenti. Ők a hivatott hídépítők múlt és jövő között, a tegnap javainak megőrzői és a holnap eredményeinek előkészítői. Őrájuk vár a mai szellem hivatásának betöl-

munka

tése s a jövőt tekintve, nagyon sok függ személyi magatartásuktól és szellemük általános hatásától.

De ne értékeljük túlsokra a szellem mai emberének mai lehetőségeit. A *szellem embere* még a szellem emberei között is egyelőre inkább csak körvonalaiban van jelen, inkább illúzió, mint valóság. A hódító szerep még mindig a rohamosan fejlődő technikáé, a civilizáció korszakát még nem váltotta fel a kultúra korszaka s így magától értetődő, hogy a szellem embere sem bontakozhatott ki a maga valóságában. Magatartásában ingatag, mert éppen szellemében kiegyensúlyozatlan. Ha ezt az állítást példával akarnám bizonyítani, akkor idéznem kellene a weimári Németország szellemi embereinek heroikus küzdelmét és majdnem tragikómikus összetörését. Kétségtelen, hogy a weimári Németországban a szellem nagyon jelentékeny képviselői bukkantak fel az utóbbi húsz esztendőben, de végzetük volt, hogy figyelmük majdnem teljesen az élet materiális jelenségeihez kötődött le s akiknek minden körülmények között korszerűen, de a végtelen cél felé irányított tekintettel az ember szellemi átalakításán kellett volna fáradozniok, azok az ember materiális környezetének megváltoztatásától várták az ember szellemi megváltozását. Elforgácsolódtak, helyesebben mondván elpolitizálódtak a napi mozgalmak zűrzavarában. A szellem emberének hivatását összekeverték, nem egyszer teljesen felcserélték, a politikus szerepével. Holott, ha a szellem emberének hivatása nem is független a politikától, amint-hogy semmiféle érzés, gondolat, fogalom vagy dolog nem lehet mindentől független, önmagában való, — mégis nagyon sok mulik azon, hogy ki-ki a maga helyén álljon, a maga anyagán munkálkodva a maga eszközeivel végezze vállalt feladatát. A szellem említett német képviselői elbuktak az ember mindennapi harcainak intrikáiban és praktikáiban anélkül, hogy az emberben, akiért morális meggyőződéssel éltek és haltak, lényeges szellemi változást tudtak volna felidézni. Igaz, hogy a materiális társadalmi környezet szinte végzetesen befolyásolja az ember szellemi alakulását s ha sikerül megteremtünk egy gazdaságosabb és etikusabb társadalmi rendet, akkor megteremtettük az emberi szellem fejlődésének előfeltételeit, de milyen paradox igazság ez, — ha egyben az is igaz, hogy a gazdaságosabb és etikusabb társadalmi rendet feltétlenül a mainál szellemben magasabbrendű embernek kell létrehoznia. Hiszen láthatjuk, ma ott tartunk, hogy materiálisan, anyagban és esz-dalban semmi akadálya nincs annak, hogy egy új, emberségesebb társadalmi rend akár máról holnapra megszülessen és mégis az emberek nagy-része rablókereskedelmet űz, fegyvereket és lőszerket gyárt és azokat társai és önmaga elpusztítására használja fel. Ahogyan a civilizáció és kultúra egymáshozvaló viszonyában nincs meg a szintézis, ugyanúgy az ember sem tudja megtalálni az alkotó vágy és a mesterségbeli eszköz, a tartalom és a forma, a szellem és az anyag bensőséges egységét. A szellem embereinek sorából a világháború óta, úgy hiszem, most először csendül fel az a hang, amelyen át a gazdasági és politikai forrongások korszakában a szellem szólal meg a maga területén állva és valamennyire magamegtisztultan. Csak egyetlen példát a számtalan közül. És ezt az idézetet nem is a szellem emberének művéből, hanem egy orosz munkás leveleiből veszem, melyet Paul Nizzan saját elveinek igazolásául olvasott

fel a párisi írókongresszuson. A levél írója azt mondja: „Már írtunk az *Iskrának*, hogy ne csak arra tanítson meg bennünket, hogy hol és hogyan kell elkezdni a dolgunkat, hanem arra is, hogy hogyan kell élni és meghalni...” A csupán politikai neveltségű, egyszerű emberből íme így kiált fel a szellem utáni szomjúság és nincs kétségem az iránt, hogy a világ minden táján az emberek sokadalmából szól már ez a hang s hogy ennek a hangnak igazi, mélyértelmű és bensőségezen őszinte megszólaltatói azok a francia és angol írók, művészek, tudósok is, akik ma az európai szellem válságáról nyilvános polémikiákat rendeznek s akik már nyíltan bevallják, hogy ők a szellem problémáit nemcsak európai, hanem világviszonylatban értelmezik. Szerintük a szellem igazi jelentősége túl kell, hogy mutasson az idő és tér korlátain és a hatása, ha nem is egyazon pillanatban, általános érvényű. Mintha csak helyettük beszélne Romain Rolland, mikor megállapítja: „Az európaiság, europizmus, tulajdonképpen csak álarca egy új nacionalizmusnak, mely veszélyesebb az eddiginél, mert hatalmas erőket és rendkívül falánk érdekeket fog össze és fegyverez fel a világ többi része ellen.” Egyik tétel a másikból következik. Ha van körülhatárolható európai szellem, akkor Európa ezé a sajátos európai emberé, vagyis, mondjuk, a németeké, de ezen az alapon akkor Ázsia kizárólag az ázsiaiaké, vagyis, mondjuk, a japánoké. A szellem embereinek harca a szellem szabadságáért és a szellem társadalmi szolidaritásáért, akkor indul el valóban a maga útján és a küzdelme akkor válik általános jelentőségűvé, ha hisz a szellem egyetemes hivatásában és eme hivatás betöltésének társadalmi szükségszerűségében. Ma úgy látom, a két leggazdagabb és legkulturáltabb nemzet intellektusai ott állnak a kezdet kezdeténél és reményünk lehet rá, hogy tovább jutnak ennél a kezdetnél, mert nem vakítja el őket gazdasági és politikai fölényük, nem falazzák el magukat pártok dogmái közé, nem új határok építésére, hanem az emberiség életének megjavítására készülődnek, nemzetre, fajra és színre való tekintet nélkül. Nem hűnynek szemet a társadalom materiális harcai előtt és nem tagadják le vonatkozásaikat a metafizikai ismeretlenhez, amely mindnyájunkban él és szörnyű jelentősége a legprimitívebb embert is gondolkodóba ejti, ha máskor nem — a születés és halál örök problémájával kapcsolatban. Lehet, hogy olvasóim között akadnak olyanok, akik hiányosnak minősítik majd fentebbi gondolatmenetemet, sőt a szocialista ideológia megszokott formalizmusát is hiányolni fogják benne — úgyhiszem az ilyen „kritikusoknak” a legvilágosabb értelmű beszéd sem jelenthet egységezen és maradék nélküli felfogható tartalmat. És éppen ezért a szellem embereinek nem utolsó sorban az is egyik feladatuk, hogy a dogmákba és formulákba zárt embert kivezessék ezekből a farkasvermekből, megismertessék önmagával és szellemében annyira átalakítsák, hogy az áldatlan társadalmi összewiszaságban is hű tudjon maradni — legalább önmagához. A mai ember, nem csak szomszédjának, hanem önmagának is vak ellensége.

Nagy munkafeladat vár tehát a szellem képviselőire s olykor szinte elérhetetlennek tűnik ennek a feladatnak a betöltése, mert hiszen nem kisebb erő feszül ellene, mint maga az ember, aki szellemében nem csak elmaradott, hanem megátalkodottan csökönyös is.

Kassák Lajos

munka

Dokumentumok

Akik azt hitték, hogy a nagy válság beköszöntése automatikusan elhozza a megoldást, azok végleg leszámolhatnak téves illuzióikkal. Azt a tényt, hogy a fejlődés egyenlőtlen és több síkon lejátszódó egymást keresztező mozgások sorozata, soha nem lehetett alaposabban kimutatni, mint épen ma, amikor a válság nem a végleges megoldásban oldódott fel, hanem sokféle erők egymást taszító feszültségében. A nemzetek vetélkedése közben egyedül a Népszövetség tendenciája látszik helyesnek, amely, ha lassú mozgással is, a világháború óta először kezd komoly békeakcióba. Folyik az erők átcsoportosítása. A tegnap még minden polgáritól sok vonatkozásban távolálló és önmaga útján haladó munkásmozgalom a közös ellenség támadására találkozott a progresszív humanizmussal, a még megmaradt szabadság mindenfajta védelmezőivel. Főleg Franciaországban, de a kultúra és szabadság védelmére másutt is felsorakoztak a szabad szellem legkiválóbb képviselői. A dogmák szűk keretei leomlottak. Az elméleti téren pár évvel ezelőtt megindult átértékelési hullám a valóság talajára is átcsapott és az oroszoknál is kifejezésre jutott, akik eddig mereven elzárkóztak minden ilyen kérdés felvetése elől. Nem minden út egyenes és nem minden történik úgy, ahogy azt előre kicirkalmazták.

A szükségszerűség, a kapitalista államokkal való állandó és élénk kapcsolat, a háborús légkör feszültsége arra szorítják a Szovjetuniót, hogy két lépést hátráljon bizonyos vonatkozásokban. Nem volt még elég nyugodt a fejlődés ahhoz, hogy az embert átalakítsák és mentesítsék a mítoszoktól. A Szovjetunió gyermekotthonaiban, parkjaiban az idén kigyúltak a karácsonyfák fényei.

De a szocialista tudat ügylátszik máshol sem tud megküzdeni a végtelen szívósságot és tudatos számítást követelő mai felborult állapotokkal. A válság még távolról sem ült el a szocialista mozgalom körében. A svédországi Göteborgban öngyilkos lett Kurt *Tucholszky*, mert nem bírta elviselni az emigrációnak azt a magányát, amelyre tulajdonképpen vágyott. Vagy talán merészség így meghatározni egy öngyilkosságot s inkább csak mint tünetet lehet feltárni? Mindegy, ígyis, úgyis beletartozik az események krónikájába. Amint az is beletartozik, hogy a szomszédos Norvégiában Knut *Hamsun* széttörte az egyesülő szellemi erők frontját és meghajolt *Göbbels* propagandája előtt. Mindez azonban nem azt jelenti, hogy nem látni az utakat, hanem csak annyit jelent, hogy így megy végbe a világ alakulása és ezt a mozgást az emberek sokféle befolyás alatt végbemenő és sokrétű törekvései alakítják.

Az angol és francia progresszív személyek most például döntő tényezőként szólnak bele ebbe az alakulásba. A béke politikája mögött komoly erők sorakoznak fel és ha ezeknek a forrása nem is mindig a tiszta humanizmus, hanem az önös érdek, erő kifejtésükkel mégis hozzájárulnak a kitűzött cél eléréséhez. Lord Robert *Cecil* alább közölt beszéde világosan végig vezet bennünket ezen a gondolatsoron. Csak körül kell nézni és akkor látható az a perspektíva, amely soha nem terült el ennyire egyirányban.

Kissé talán túl sok az esemény, de azért megkérdezhethetjük magunktól: nem érkeztünk-e el valamilyen fordulóponthoz és nem értünk-e el máris némi eredményt? Erre a kérdésre Romain Rolland néhány sora jut eszünkbe. Amikor a Szovjetunióba mint vendég megérkezett, valaki így fordult hozzá levelében: „Milyen boldog lehet ön, aki közöttünk megvalósítva láthatja élete álmát.” Rolland ezt válaszolta: „Az én életem álmát sohasem fogják megvalósítani, mert az túl mutat azon, ami elérhető, de igaz, hogy állandó megvalósulásban van.”

1415

Lord Robert Cecil beszéde a franciákhoz

Franciaországban, mint a „Népszövetség hívei”-nek vendége, Lord Robert Cecil beszédet mondott a béke kollektív megszervezéséről:

Nagy megtiszteltetést és örömet jelent a számomra az, hogy azoknak a gyülekezete előtt beszélhetek, — mondotta többek között, — akik Franciaországban a Népszövetségért és a békéért munkálkodnak.

A béke, mint minden emberi jó, nem érhető el másképp, csak ha nagy erőfeszítéseket teszünk érte a világ népeivel egyetemben. Ebben a nagy küzdelemben ma két dolog felől bizonyosak vagyunk. Tudjuk, hogy a béke vitathatatlanul az egész emberiség ügye és meg vagyunk győződve arról is, hogy nincsen Európában olyan nép, amely ne kívánná a békét. Tehát adva van a lehetőség, hogy megteremtsük a permanens békeállapotot. A feladat bizonyára nem haladja túl erőinket, ha meg van hozzá a két alapfeltétel. Mindenekelőtt azonban Franciaországnak és Angliának fenn kell tartani ezirányban együttműködésüket. Ez életszükséglet. Másodsorban pedig figyelemmel kell lenni arra, hogy a Népszövetség keretein kívül semmiféle permanens és valóságos békeállapot fenn nem tartható.

A francia és angol nemzet egyek abban, hogy a béke külpolitikájuknak alapja. Egy angol közmondás szerint a béke a legnagyobb érdek az összes brit érdekek között. Ez igaz is és bárki meggyőződhet róla, ha megfigyeli a brit birodalom mai helyzetét. Úgy hiszem, hogy ugyanez áll Franciaországra is. Sem Anglia, sem Franciaország nem akarnak terjeszkedő háborút indítani, de szenvedélyesen kívánjuk népeink jólétének és prosperitásának növekedését, amit csak úgy érhetünk el, ha olyan szociális haladást valósítunk meg, amely a békén és világprosperitáson nyugszik.

A háborús előkészületekre való hallatlan mérvű költségek, a katonai szellem fenntartása olyan dolgok, amelyek úgy a mi szemünkben, mint a népek nagy tömegeinek szemében a haladás ellenségei. Ami engem illet, meg vagyok győződve arról, hogy ha a mi két nemzetünk megállapodik egy közös európai békepolitikában, akkor az európai nemzetek hatalmas többsége nem fog akadályt gördíteni az elvégzendő feladat elé. De ahhoz, hogy ezek a célkitűzések sikerrel járjanak, szükséges az, hogy az együttműködés ne egyik vagy másik nemzet uralmi rendszerén alapuljon. Nemzetközi területen kell keresni a békét, azaz a Népszövetség közvetítésével. Nem szabad ráerőszakolni nemzeti felfogásunkat az egész világra, hanem a nemzetek egyenlőségének alapelveiből kell kiindulnunk. A szolidaritás és az egyenlőség alapelve az, amit mi a Népszövetség kiinduló

munka

felfogásának tekintünk. Szembe kell szállnunk azzal a nacionalizmussal, amely a felfegyverkezésben nyilvánul meg és azokkal a szövetségi rendszerekkel, amelyek fel akarják osztani Európát és az egész világot és amelyek elkerülhetetlenül egy újabb 1914-es katasztrófa felé sodornak bennünket.

Őszintén és becsületesen kinyilváníthatom, hogy azok az elvek, amelyeket én most kifejtek, nemzetem külpolitikájának alapelvei és remélem Franciaországé is. Lehetséges, hogy ezeknek az alapelveknek a gyakorlatba való átültetése nem mindig tökéletes, hiszen tévedni emberi dolog és az ilyen vonatkozásokban a kormányok nagyon is „emberiek”, de azért bátran kimondhatom: minden angol kormány a Népszövetség által megteremtett békét kívánja.

A ma aktuális problémájához érve, hozzátehetem mindehhez azt is, hogy az abesszin kérdésnél kormányomat az általam elmondott irányelvek vezérelték. Tudom, súlyos kritikák hangzottak el ebben a kérdésben. Szemünkre vetették, hogy a távolkeleti kérdésben nem viselkedtünk hasonló módon. Soha nem védtem meg sem Angliát, sem más nemzetek politikáját a távolkeleti problémával kapcsolatban. Szerintem gyenge és rövidlátó volt ez a politika. De ezeket a gyengeségeket nagy részben az 1931-ben tetőpontján álló gazdasági válság okozta. És vajjon nem volna-e igazságosabb, ha nemcsak Angliát, hanem a Népszövetség többi tagját is elítélnék ebben az ügyben elkövetett hibáikért?

Azután eddig nem is igen érezték Nagybritanniában a háború közvetlen veszélyét és úgy érzem, hogy a Népszövetségben való hit és a hozzá való ragaszkodás, ha jelen is volt, inkább akadémikus jellegű volt, mint gyakorlati. A miniszterek és a képviselők ilyképen fejezték ki magukat: „Természetesen a Népszövetség pártján vagyunk.” De úgy tekintették az egészet, mint valami másodrendű ügyet.

Csak most, amikor hirtelen erőre kapott a háborús uszítás és közvetlenebb lett a háború veszélye, fordult meg a hangulat, ami nem a vélemények megváltozásában jelentkezett, hanem abban a nagy lendületben, amellyel a régóta fennálló véleményeket kifejezésre jutatták.

Ma, amikor a békét akarják megvalósítani, megállapítjuk, hogy az egyetlen lehetőség a nemzetek kollektív megszervezésében rejlik. Az egyik nemzet felfegyverkezése a szomszéd felfegyverkezését vonja maga után, és ennek a végső konklúziója előbb vagy utóbb, de bizonyosan a háború lesz. Egy közmondás sem olyan hamis és egy sem hozott még annyi bajt, mint az, hogy: „ha békét akarsz, készülj a háborúra”. Tudom, hogy az, amit most mondok, sokak — így például Olaszország jelenlegi vezetője — számára ostabaságnak fog látszani, hiszen az ő nézetük szerint a katonai erő az egyetlen nemzeti hatalom és a béke egyetlen biztosítója. De én vétot emelek az ilyen felfogások ellen. Szerintem ezek az erők és eszközök a legkevésbé sem járulnak hozzá a haladáshoz és a biztonsághoz. Úgy gondolom, hogy a sovinizmus nem hoz a népeknek nyugodalmat és békét.

Ha mi békét akarunk, akkor a nemzetközi együttműködést kell választanunk, amely egyedül lesz képes olyan valamit kiépíteni, ami hasonlít a nemzetközi civilizációhoz.

Két alapvető ellentét mutatkozik itt meg, amelyben megtaláljuk a jog és az erő, a erőszak és az igazság, a versengés és az együttműködés ősi ellentétét. Amilyen mértékben távolodnánk el a nemzetek kollektív együttműködésétől, olyan mértékben borulna el az európai kontinens jövője. Meggyőződésem, hogy a nagy vállalkozás sikere nagy részben a francia és angol nemzettől függ. Hitem szerint a Népszövetség által teremtendő béke az európai civilizáció továbbfejlődésének igazi kiindulópontja.

1417

Francia válasz

I.

Mit jelent Franciaország a világ szemében? Nem az ellenforradalmat.

A világ számára Franciaország nem a múlt. Nem *Bossuet*, a Szentírásból vett „Politikájával”. Nem is *Le Franc de Pompignan* puy-i püspök a filozófia elleni hírhedt iratával.

Franciaország: *Montaigne, Molière, Voltaire, Hugo, Michelet, Jaurès*. És ma nem *Maurras* vagy *Bainville*, hanem *Barbusse, Gide* és *Romain Rolland*. Ha az ellenforradalom nacionalistái győzelmet aratnának és a berlini mintához híven eszükbe jutna, hogy elégecsék ellenségeik könyveit, egész Franciaországot kellene a máglyára dobniok.

Mert a legbölcsebb franciák gondolkodása nem más, mint a leg-egyszerűbbek ösztöneinek és reményeinek igazolása.

Jean Guéhenno (Europe, 1935 XII. 15.)

II.

„Bűnt követnénk el mi írók, ha megmutatnánk a háború szép oldalait, ... még akkor is, ha lenének ilyenek”, mondta *Barbusse*.

Amikor a burzsoázia feladta demokratikus programját és kezdeti humanizmusát, feladta mindazt, ami emberi érték volt, feltörő korszakának költészetében. A leplezetlen háború, kifogások nélküli, vad, istenített háború: íme a tökéletesített modern Muzsa, egy mehanizált Orphéa, amit a creuzo-i gyár fegyverzett fel *Laval* miniszterelnök úr legfelsőbb hozzájárulásával. És ha így folytatódik, a burzsoázia számára hamarosan egyetlen kellemes hang marad: az ágyúcsőé...

Tűnj el háború: nem nyertél polgárjogot sem könyveinkben, sem énekeinkben, sem szívünkben. Tűnj el háború: mi a béke gondolatát hordjuk fejünkben, mi annak a kornak a munkásai vagyunk, amelyben ember embert nem zsákmányolhat ki, amelyben a Világköztársaság eszméjének nem kell többé félnie sem a fassizmus üvöltő szörnyeitől, sem a háború hiénáitól. Tűnj el háború és hallgassanak el a te dicstelen dicsérőid.

Aragon (Europe, 1935. XII. 15.)

A megújított tradíciók Oroszországban

A burzsoáziának és a cári-éra bürokráciájának az volt a szokása, hogy a saját gyermekei számára karácsonyfákat állított. A munkás-gyerekek legfeljebb az ablakon át bámulhatták, ahogy a gazdagok gyermekei a feldíszített, ezerszínű fényben csillogó fenyőfák körül szórakoztak.

munka

Miért fosztanak meg a mi iskoláink, pionnir-otthonaink és kisdedovóink a szovjetdolgozók gyermekeit egy ilyen bájos szórakozástól? Miért kellene azt gondolnunk, hogy ez tisztán burzsoá szórakozás? Hiszen, ez nem igaz. Az ifjúkommunisták, a gyermekcsoportok, a gyermek-mozik és gyermek-színházak gondoskodnak ezután a szovjetgyerekek karácsonyfa körüli szórakozásának a megszervezéséről. Ugyanezt kell tenni minden kolhozban, minden iskolában, a mi nagy szocialista hazánk minden tanácsában.

A gyermekek hálásak lesznek azért, hogy megszerveztük számukra a kigyujtott fenyőfák körüli ünnepeket.

P. Postychev, a Kommunista Párt titkára (Pravda)

Mindenkinek lehet karácsonyfája

A kérdés, amit Postychev, a párt titkára felvet, nagyon fontos. A közrend néhány túlbuzgó védelmezője be akarta tiltani a fenyőfák árusítását a nyilvános piacokon. Szerencsére, történtek olyan intézkedések, amik biztosították, hogy a nép kielégíthesse igényeit. Néhány óra alatt óriási mennyiségű gyermekjátékszer került eladásra. Semmi sem hiányzik. Sem az angyalhaj, sem az aranyozott dió. Csak gyertyából van nagyon kevés. Évek óta senki sem gyárt ilyesmit. *(Izvesztia)*

Az ünneplő főváros

A Zatsepski-piacon egy óra alatt több, mint 700 fenyőfát adtak el, és a kis Ceterinski-piacon majdnem ugyanannyit. Összesen több, mint 50.000 fenyőfát árusítottak ki. Az egész város nagy kertté változott át: mindenfelé csomagokat és fenyőfákat cipelő embereket látni. A játéküzleteket valósággal megrohanták és a tömeg körülvette az uccai árusok bódéit. A központi kultúrpark karácsonyfája körül háromezer gyerek csoportosult, akik hatalmas ujjongással fogadták a Mikulás, Kékszakáll és egyéb fantasztikus alakokból összeállított felvonulást. *(Pravda)*

Jelmezek

A telefon megszakítás nélkül cseng. Az Építészeti Intézet 50 spanyol kosztümöt kér. A „Sarló és Kalapács”-gyár Puskin „Pikk dá-májának” maszkjába öltözteti munkásait és munkásnőit. Más üzemben Gogol figuráinak maszkját öltik fel. Az állami színházak üzemei, a Mesrobpom filmgyár stb. képtelenek kielégíteni az igényeket. Vannak munkás- és vöröskatona-klubok, amelyek százával rendelik a különböző kosztümöket. *(Vecsernája)*

A cári palotában

A háború előestéjén táncolták az utolsó valcert a cári palota ragyogó termeiben. A cár fogadta akkor Szent-Pétervár előkelőseit. Azóta huszonhárom esztendő múlt el. A palota lámpái ezerszínű fényt árasztanak és autók hozzák a látogatókat a remek épület felé.

De soha még ezek az öreg falak nem láttak ilyen látogatókat.

Az egyik selyemmel bevont pamlagon egy öreg munkásasszony ül, aki negyven esztendeje dolgozik a „Zrengolnik” gyárban. Mosolyogva nézi a fiatalság szórakozását. Több, mint 600 stachanovista táncol és

kacag az uralkodó régi palotájában és rokonaik, feleségeik, barátaik velük mulatnak. 1419

A vacsorát három teremben szolgálják fel, melyeket valamikor Guarenghi, a nagy építész díszített.

Egy pernyi csend. Tizenkét ütés. Éjfél. Az ablakok mögött a tüzi-játék fénye csillog, a hóval borított kert felett. A bengáli tűz fénye megvilágítja a százados fákat. Mindenki feláll. Megtöltik a poharakat:

a mi boldog életünkre!
a mi nagy népünkre!
a mi Stalinunkra!

Aztán „hurra” kiáltás.

Két órákor kezdődik a tánc. A jókedv megtölti a cári palota termeit. Soha ezek a falak még ilyen örömet nem láttak.

Reggel 6-kor autók és autóbuszok jönnek a stachanovistákért.

(Pravda)

Közi: H. E.

*

A német emigrációból

Novemberben Heinrich Mann franciayelvű beszédben vázolta a Népszövetség előtt a német emigránsok helyzetét. A beszéd néhány jellemző részét itt közöljük:

„...harmincötezer lélekről van szó. Nemcsak a pusztá életükről. Elsősorban nem a gazdasági gondjaikat kell itt képviselnünk. Lelki szenvedéseiket hozzuk a nemzetek és emberek legfelsőbb tanácsa elé.

Igaz, hogy sokan közülünk testileg is kínlódnak, mert el vannak vágva országuk gazdasági életétől, idegen városokban bolyonganak, valami kétséges kenyérkereset után kutatva — amely sokszor méltatlan hozzájuk, sokszor kisiklik kezeik közül. Csak a múlt héten történt, hogy egy tehetséges fiatal író, akinek befejezetlen könyvét egy kiadó megvette, kétségbeesett küzdelmének céltalanságán és eldobta magától az életet. Tévedés volna ebben csak a pénztelenség okozta összeomlást látni. Pénzt talán még tudott volna szerezni. De mindennap el kellett volna készülnie arra, hogy megjön az „eltanácsolási” parancs és elszakítják íróasztalától. Nem tudta hová, merre forduljon, egyetlen ország sem engedte be és az emberek világát egyre ellenségesebbnek érezte. Egyetlen biztos menedéknek a halált látta...

... Kérem, képzeljék el ezeknek az üldözötteknek szinte tarthatatlan helyzetét. Sok ország utasította már el őket. Kénytelenek elmerülni. Törvényen kívül élnek, nemsokára elkopik majd az önbecsülésük és elpusztul felelősségérzetük. Az emigránsoktól sem lehet azt kívánni, hogy egytől-egyik etikus kivételek legyenek. Eléggé csodálatos már az is, ha néhányan ellentállnak és szilárdan kitartanak azok mellett az emberi ideálok mellett, melyeket hazájuk megtagadott.”

Egy hónappal Heinrich Mann genfi beszéde után, azt mondhatnók annak illusztrálásaképen, december 20-án, Göteborgban megmérgezte magát Kurt Tucholsky, a Weltbühne szerkesztője. Ez az örökké vidám, gúnyolódó és 1933-ig töretlen harcos, aki már szinte szégyelte, hogy

munka

annyit ír és ezért írásait öt álnév mögé rejtette, három év óta egyetlen sort nem adott közre. Pedig „szabad” volt, nem kellett osztoznia fő-szerkesztőjének, Carl v. Ossietzkynek sorsában. A szocialista ember belepesztult az örök hajszoltságba és társtalanságba, a „hazátlan bi-tang” nem tudott élni idegen földön. „Internacionalisták vagyunk — írta Tucholsky —, patriotizmusban mindenki túltehet rajtunk, de a hazai föld szeretetében még azok sem, akik telekkönyvileg vannak bekebelezve erre a földre. Füttyülünk a zászlókra, de szeretjük ezt a földet.”

Tucholsky tragédiája nemcsak Heinrich Mann beszédét illusztrálja, hanem a Népszövetségnek azt a diplomáciai játékát is, melyet MacDonald, a német emigráció volt népszövetségi biztosa leplezett le leg-utóbb közzétett nyílt levelében.

Knut Hamsun embersége

Nobel Alfréd egyetlen díj odaitélését vette ki a svéd akadémia hatásköréből. Az irodalom és tudomány Nobel-díjáról a svéd akadémia tudós urai döntenek, a békedíjat azonban a norvég törvényhozó testület, a storting, a független kis norvég nemzet független férfiai nyújtják át. Mindaddig, míg írkat, tudós professzorokat kellett kitüntetni a béke érdekében leírt és elmondott szép szavakért, a storting megfelel a feladatának. 1935-ben azonban baj történt. Itt is, ott is megemlítették Carl v. Ossietzky nevét, aki baloldali pacifista gondolataiért évek óta a Harmadik birodalom egyik koncentrációs táborában szenved. Ossietzkynek a Nobel-díjjal járó anyagi és erkölcsi javaknál többet jelentett volna az, hogy őrzői a világ közvéleményének nyomására talán szabadon engedik. A storting azonban úgy gondolkodott, mint az orosz muzsik. Jó cár atyuskánk hatalmas, de messzebb van, mint a sztároszta. Az „Eszme” valami megfoghatatlan messzeségben lebegő felhő, a horogkereszt pedig itt van a szomszédságban és hatalmas. A független norvég nemzet független férfiai úgy döntöttek, hogy 1935-re nem adják ki a békedíjat.

Az „ABC” norvég lap, amely két évvel ezelőtt Mussolininét ajánlotta a békedíjra, múlt év novemberében cikket közölt Knut Hamsuntól, a nagy norvég költőtől, az „Éhség” írójától. Ime néhány része a cikknek:

„A német hatalom urait évről-évre azzal zaklatják, hogy Carl v. Ossietzkyt engedje ki az oldenburgi koncentrációs táborból. A norvég Nobel-bizottságot évről-éve ostromolják, hogy a békedíjat ítélje Ossietzkynek. Ha elnyerné ezt a díjat, úgy Németország akarata ellenére ki lehetne „robbantani” a koncentrációs táborból. Ossietzky úr a nemzeti szocializmus uralomrajutása előtt is, után is, elhagyhatta volna Németországot. De nem akart elmenni. Arra számított, hogy az emberek felhördülnek majd elfogatásakor. Ebben nem is tévedett. Minden országban akadtak, akik ügyét a magukévá tették és szorgalmasan kiabáltak. A békének ez a különleges barátja csak avval szolgálja a béke eszméjét, hogy hazája hatalmasainak állandóan „kellemetlen”. Évről-évre arról beszélnek, hogy koncentrációs táborban „bezárva tartják és halálra kínozzák”. És évről-évre azt akarják, hogy végre megkapja a Nobel-díjat. Mi volna akkor, ha Ossietzky úr ebben a súlyos átmeneti időben, amikor az egész világ állig felfegyverzett, nem a német nemzet uraira vicsorgatná fogait, hanem inkább ténylegesen hazája segítségére volna? Mit akar? Mint békebarát

a német fegyverkezés ellen tiltakozik? Mint német szívesebben venné, ha hazája még mindig összezúzottan és megalázottan kiszolgáltatottja lenne Anglia és Franciaország kényének-kedvének?"

„Felelj Ossietzky!” írja a Dagbladet. „Megtámadott egy bátor ember. Azt akarja, hogy feledjünk el téged. De mi nem fogjuk elfeledni azt a napot, mikor a nagy világhíres író egy tehetetlen rabot becsmérel.”

A szocialista „Archeiderbladet” azt kérdi, vajjon Hamsun csirkefogó, bolond, vagy mindkettő?

Nem csodálkozhatunk, hogy a német írók párisi szövetsége éles hangon tiltakozott, bár néhányan úgy nyilatkoztak, hogy Knut Hamsun öreg, visszavonult ember, akit bizonyosan rosszindulatúan informáltak és éppen ezért helytelennek tartják Hamsun túl energikus megtámadását. Hasonló értelemben írt cikket H. Wildenvey, norvég lírikus is, de mindnyájukat letorkolta Hamsun száraz nyilatkozata, melyben így ír: „Nagyon jól vagyok informálva Ossietzkyről, erről a különös békebarátról. Ossietzky úrnak azt kellene tennie, amit írtam. Nemcsak jobb németté, de jobb emberré is válna.”

Számos norvég író és publicista, Sigrid Undsettel az élén, spontán tiltakozásukat, Knut Hamsun állásfoglalása ellen, manifesztumban tették közzé. Ugyanígy a dán írók is, Martin Andersen Nexő vezetésével.

Az oszlói diákság határozatilag felkérte Hamsunt, hogy szüntesse be „ügyetlenkedő kísérleteit, mint politikai író”. Fiatal diákoknak kell Hamsunt kioktatni arra, hogy még sokat tanulhat a német koncentrációs tábor foglyától, például emberséget, közösségi érzést, bátorságot és igazságszeretetet.

Közli: Sz. R.

Kurt Tucholsky: Életérzés

*Mikor történt az életedben —
hogy mélyen értezted mindazt, ami élet?*

*Talán, ha a barátoddal voltál?
Nem. Mindig csak egyedül.*

*Egyszer történt, amikor a fábalkon szögletén álltál,
hogy elédbetűnt Gripsholm kastélya messze kupolásan
és ott volt a tenger,
s a svéd tájak,
a poros erdőszéle —
és egy lemezen, melyen sötétzöld címke ragadt
egy fickó dalolt cockney-angol nyelven:
„What do you say?”*

*Ekkor érezted:
én vagyok.*

*Így érezted az életedet
egy asszonnyal is talán?
Nem. Mindig csak egyedül.*

munka

Egyszer történt, amikor a nagy szökét
hiába ostromoltad és
hazavetődöttél fáradt eleganciával,
blamálva magad, irodalmilag szólva: hátul csúsztatva le,
lakkozva, félrevágva: köszönöm — köszönöm!
csak megálltál a kerek éjjeliszekrény előtt,
belenéztél a lámpa rózsaszín fényébe
és sajnáltad magad (hamisan)
nagyon sajnáltad magad.
Akkor ott megint érezted:
én vagyok.

Igy érezted az életedet
talán a tömegben is?
Nem. Mindig csak egyedül.

Oly ritka
az ilyen életérzés.
Casanovával történt egyszer
— úgy hiszem a negyedik kötet —
hogy hökkenne lát két kölyköt
Rosalindánál, aki a babája volt.
És az asszony mutatja neki,
hogyan alszik a kis ágyban: lányka és fiú.
A fiatal lotyó, az anya
a takarót is felveti
— úgy gondolta örömet okoz neki,
vagy mit tudom miért? —
és íme láthatóvá válik,
hogyan álmában a kisfiú ráteszi
kezét kishuga hasára.

„Ügy találok”
írja ezen a helyen Casanova
„a legmélyebb természetem lelém meg”.
Igy érezte az életet.

Nálad szétszórodott minden.
Élni akartál
és nem jutottál hozzá.
Élni akarsz
és elfelejtettél fontos foglalatosságaid közben.
Érezni kívánod ami ott él benned
és sietve pusztítod mi körülötted él —
elszörtál hát minden életérzést.

Ha egyszer már halott leszel, mélyen szánni fogod mindezt
és most vigyázz,
hiszen idejében szoltam erről.

Úgy érzem, hogy mindenekelőtt indokolnom kell, miért használom a lelki gyógykezelés fogalmával kapcsolatosan az „ügynevezett” kifejezést. Ez a kitétel a szkeptikus, vagy lekicsinylő állásfoglalás gyanúját keltheti, holott e sorok írója távol áll attól a naivitástól, amely nem hisz másban, mint injekciós vagy egyéb orvosságokban, villanyozásban, hidegvíz-kurákban, stb., szóval azokban a beavatkozásokban, amelyek általában testi gyógykezelésként szerepelnek a köztudatban. Hangsúlyoznom kell, hogy tudomásom szerint olyan ideg orvos, aki a lelki gyógykezelés szükséges és lehetséges voltát illetően a tagadásnak ezt az álláspontját foglalná el, a valóságban ma már nem is létezik. A valóság az, hogy *a beteg embernek a gyógyulás érdekében történő lelki befolyásolása* olyan ténykedés, amely messze túlhaladja az ideg orvos szakma gyakorlatának a kereteit. Banális igazság, de azért nem árt újból és újból szövéteni, hogy *alapjában véve minden jó orvos egyúttal lelki gyógykezelést is folytat* és a jó hírnevét megalapozó eredményeit nem csekély részben — közvetve vagy közvetlenül — ezen az úton éri el. Tudjuk azt, hogy nincsen a kultúrhistoriának olyan korszaka, amelyben híres orvosok, sőt orvosi iskolák ne lettek volna, holott minden okunk megvan rá, hogy kétségbevonjuk pl. azt, mintha az a féltucat hatásos gyógyszer, amellyel az ókori, vagy középkori orvosok rendelkeztek, elegendő lett volna a betegségek óriási tömegének a mai racionális gyógyítás értelmében való eredményes kezelésére. Ha mégis sikerült a betegnek segíteni, vagy legalább a betegséget elviselhetőbbé tenni, ez azokban az időkben túlnyomórészt a betegnek és környezetének megfelelő lelki befolyásolása útján történt. Másrészt célszerű, ha szem előtt tartjuk, hogy *jelenlegi természettudományos gondolkodásunk a test és lélek kettősségét szigorú értelemben nem ismeri el*, hanem azt ismeretelméletileg csak annyiban tartja indokoltnak, amennyiben a tapasztalat azt mutatja, hogy az emberi egyének bizonyos életfolyamatai a maguk oki folytonosságában, mint testi folyamatok, nyomkövethetők, míg az életfolyamatoknak egy más csoportja jelenleg csak a tudatjelenségek önmegfigyelés (introspekció) útján való lerögzítésével közelíthető meg. Ezek az utóbbi életfolyamatok a mi *lelki jelenségeink*, amelyeket ilyenképen az *emberi megismerőképesség véges volta határol el a testi életjelenségektől*. A természet azonban ezt a határt nem ismeri; a természet, mint mindenütt, úgy itt is folyamatos és határ nélküli való. Megismerőképességünk számára ez a folytonosság a lelki jelenségekkel kapcsolatos testi folyamatokban, magatartásokban, kifejező gesztusokban állandóan megnyilvánul. Ugyanígy megtaláljuk az összefüggést a lelki és a testi élet beteg állapotaiban is. Nincsen testi betegség, amely a lelki szerkezetet ne alterálná, másrészt még a lelki életnek az egészség és betegség határmesgyéjén levő állapotaiban, a neurózisokban is találunk feltűnő mértékű általános testi leromlást, nem is szólva az idegességnek azokról a megnyilvánulási formáiról, amelyekben a lelki élet zavara valamely szervnek (pl. a gyomor-nak, vagy a szívnek) rendellenes működésében jut kifejezésre.

Talán sikerült e néhány hézagos meggondolással indokoltá tennem

azt a fenntartást, amely ebben a kitételben: „úgynevezett lelki gyógykezelés” foglalatatik. *Ha a dolgok mélyére nézünk, a testi és lelki életjelenségek megkülönböztethetősége elmosódik* és ugyanebben a mértékben válik viszonylagos értékűvé az a megkülönböztetés is, amely a testi és lelki gyógymódok között szokásossá vált. A lelki gyógykezelés fogalmi elhatárolása tehát úgy gyakorlati, mint elméleti megfontolások következtében nem minden probléma nélkül való. Mégis azt látjuk, hogy a nagyközönség bizonyos intellektuális rétegeiben ma már egészen magától értetődő tényként fogadják el azt, hogy a gyakorlatban a lelki gyógykezelés (pszichoterápia) önálló gyógyspecializmus, amelyet egyrészt az ily módon kezelhető betegségek, másrészt a kezelés lefolytatásához szükséges speciális elméleti és gyakorlati képzettség határolnak el az orvoslás más szakmáinak munkakörétől és művelőitől. Ez nagy egészében tényleg így is van, azonban azt hiszem, nem végez fölösleges munkát, aki a közönséget néhány olyan pontban, ahol szóbeszéd vagy olvasmányok nyomán megoldatlan kételyek szoktak támadni, valamint egyes, tapasztalatom szerint tipikus félreértésben a kellő felvilágosítással ellátja.

Mindenekelőtt néhány szót a különböző pszichoterápiás módszerekről. Nagy vonásokban a lelki gyógykezelés háromféle módszere különböztethető meg, úgymint:

1. a szuggesztív-hipnotikus kezelés,
2. az ú. n. lelki vezetés (pszichagógia),
3. az analitikus pszichoterápia.

Hangsúlyozni kívánom, hogy ez a felosztás a megértő áttekintés céljait szolgálja. A valóságban kialakult és használatos módszerek száma természetesen sokkal nagyobb, de többé-kevésbé valamennyi visszavezethető a kezelés tárgyát képező zavar mibenlétéről és ezzel a kezelés lényeges céljáról vallott elvi felfogásnak e háromféleségére, illetve e háromféle alapmódszer kombinációira.

A *szuggesztívhipnotikus kezelés* célja a beteg lehetőleg konkrétizált panaszainak a kiküszöbölése és eszköze — ha nem ú. n. éberszuggesztívó történik — a hipnotikus állapot létrehozása. Ez a hipnotikus állapot, melynek különböző mélységi fokait szokás megkülönböztetni, az öntudatnak egy sajátos, az alvás és ébrenlét között levő állapota, amelyben a hipnotizált észrevevőképessége a hipnotizálóval való kontaktuson túl megszűnik, utána a történetekre való spontán visszaemlékezés többé-kevésbé teljesen hiányzik, a hipnózisban kapott impulzust a hipnotizált teljesen a magáénak érzi.

A *pszichagógias kezelés (lelki vezetés)* alapjában véve alig különbözik a lelki befolyásolásnak a nevelés és tanácsadás formájában ismert mindennapos módjaitól. Ezzel a megállapítással távolról sem szeretném a lelki gyógykezelésnek ezt a módját lekicsinylően elintézni. Sőt ellenkezőleg: azt kell mondanunk, hogy a gyakorlati élet körülményei igen sokszor kényszerítik az orvost és páciensét, hogy a lelki segítségnyújtásnak ezt a formáját vegyék igénybe. Az elérhető eredmény — az orvos megfelelő emberi erudícióját, életismeretét, pszichológiai tehetségét, bizonyos dialektikai rátermettségét, s mindennek kellő elméleti lélekkórtani tudással való megalapozottságát adottnak véve — természetszerűen

a beteg lelki elaszticitásától, alkalmazkodóképességétől függ. A lelki vezetés egyes formái inkább a szuggesztív pszichoterápia felé hajlanak, de ugyanolyan mértékben megközelítheti, sőt gyakran előnyösen pótolhatja a helyes mederben irányított lelki vezetés az analitikus pszichoterápia célkitűzéseit is. 1425

Ezzel eljutottunk az *analitikus lelki gyógykezeléshez*. Megkísérlem, hogy ezt a napjainkban oly nagyra duzzasztott témát lehető röviden, leszűrt megállapítások alakjában tárgyaljam.

Freud pszichoanalízise eredetileg csak a lelki gyógykezelés céljait szolgálta és a neurotikus betegekkel való foglalkozás közben alakult ki annak legtöbb alapvető megállapítása. Mint pszichoterápiás módszer, valóban korszakalkotó fordulatot jelentett azért, mert megkísérelte a pszichoterápiát észszerű alapra fektetni és ez minden megelőző ilyen gyógyeljárást messze felülmúló mértékben sikerült is neki. A lelki életjelenségek tudományos felderítését *Freud* munkásságának kezdete idején az élettani elgondolásokra alapozott és az exakt kísérletezés módszeréhez kicsinyes pedantériáival ragaszkodó ú. n. kísérleti lélektan valószínűségi módszertani zsákutcába juttatta, ahonnan a lelki gyógyítás reális feladatai teljesen megközelíthetetlenekké váltak. *Freud* a lelki életnek a különböző neurózisokban megnyilvánuló zavarait a *lélek fejlődési zavarai*ként fogta fel. További elgondolásai röviden úgy formulázhatók, hogy ez a megzavart, és pedig betegítő élmények által megzavart lelki fejlődés korrigálható, ha hozzáértő irányítás mellett a beteg a kezelése alatt reprodukálja életének ezeket a rendszerint elfelejtett, vagy tökéletlenül és meghamisítva visszaemlékezhető élményeit. A lelki felületnek és mélységnek ez a feldolgozása a kezelés során végeredményben *egészséges önkritika birtokába juttatja a kezelt egyént*, akinek így módjában áll célszerűtlen magatartásait fokozatosan likvidálni.

Nem felel meg a valóságnak az a köztudatba átment állítás, mintha létezne egy ú. n. „hivatalos tudomány”, amely *Freud*nak és követőinek ezeket a megállapításait és elgondolásait kereken elutasítaná. A gyakorlati eredményeket és a módszer hibaforrásait szem előtt tartó kritikai szabadság még egyáltalán nem jelent elutasítást, néhány korlátolt ember merev elzárkózása pedig éppoly kevésbé tekinthető mérvadónak, mint ahogy *Freud* tanításának maradandó értékeit sem ronthatja le az a sok badar túlzás, ami azokra ráerakodott. Sajnos, a pszichoanalízis sommás megjelölése alatt kezdettől fogva egy társadalmilag is meglehetősen zárt és főként a szakszerű bírálattal szemben túlérzékeny és intoleráns csoport szellemi tevékenysége jutott az érdeklődő nagyközönség tudomására. Ez a szellemi tevékenység a legnagyobb mértékben *Freud* személyiségének irányító befolyása alatt állott és áll nagyrészt még ma is. *Freud* tekintélye ugyan az idők során sokszor üdvösen érvényesült különféle túlhajtások és egyoldalúságok leküzdésében és nem lehet tagadni, hogy *Freud* érdeme, ha a pszichoanalitikus elgondolások nagyjából mindvégig megmaradtak a biológiai lélekszemlélet alapvonalán. Másrészt azonban ennek a zseniális kutatónak az iskolájára átvitt egocentrikus gondolkodásmódja tette lehetetlenné a pszichoanalízisnek, mint szektának felszámolását és egy egészségesen eklektikus elméleti és

munka

gyakorlati „mélypszichologia” kialakulását egészen a legutóbbi időkig.

Az elementáris ösztönöknek, főleg a szexualitásnak jelentősége a neurózisra vezető lelki fejlődészavarokban, a gyermekkori szexualitás tapasztalati ténye, *Freud* álomelmélete, nevezetesen az a tétel, mely szerint az álomjelenségekben vágyak hallucinatorikus kielégülése megy végbe: mindezek elfogadott elemei *Freud* tanításának. Az *érzelem, akarat, cselekvés tudattalan lelki tartalmak által való determináltsága* ugyancsak szilárdan áll lélektani ismereteink rendszerében és nem érdektelen itt megemlíteni, hogy ez a megismerés nemcsak filozófusok és írók (*Nietzsche, Börne*, stb.) műveiben található fel, hanem a *Freud* előtti lélektan olyan „hivatalos” tudományos képviselőinél is, mint *Wundt, Ziehen* és mások, akiknek „lappangó determinációi”, „képzet-diszpozíciói” lényegileg megfelelnek a *Freud*-féle „*tudattalan lelki tartalmaknak*”. A tárgyilagosság szempontjából tehát revízióra szorul az a beállítás, amely szerint *Freud* itt a semmiből teremtett új világot és olyan megállapításokat tett volna, amelyek előző ismereteinkkel homlokegyenest ellenkeztek. Viszont tény, hogy ezek az ismeretek a *Freud*-féle analitikus szemléletben jutottak először az őket megillető helyre és váltak alkalmazhatóvá a reális élet bonyolult összefüggéseinek tudományos kezelése számára.

A pszichoanalitikus elgondolások jelentőségének józan értékelése valóban csak úgy sikerül, ha szem előtt tartjuk, hogy azok végeredményben a lelki életjelenségek bizonyos körén túl nem alkalmasak problémák megoldására. Így a tehetség problémája lényegében kívül esik e körön és ha pl. az analitikus lélekszemlélet számára érdekes is, hogy *Beethoven* szerelmi csalódás hatása alatt komponálta meg ötödik szinfóniáját, arról semmiféle pszichoanalízis nem tud felvilágosítást adni, hogy miért nem képes minden csalódott szerelmes hasonló alkotásokra. Ilyen és hasonló ellenvetések joggal merülnek fel ott, ahol bizonyos igazságok nyomatékának mértéktelen túlbecsülésével találkozunk. *Vissza kell utasítani azt a gesztust, amely ezekre a tanításokra egy mozgalmat és zárt iskolát óhajt felépíteni* olyan hatalmi eszközökkel, amelyek még a kritikai hozzászólás jogát is bizonyos iskolás szabályok teljesítésétől próbálják függővé tenni. Nem ismerhetjük el *Freud* és *Adler* tanításainak lényegbeli különállóságát sem, sőt hangsúlyoznunk kell, hogy *ez a két elmélet egymást szükségszerűen kiegészíti*. Az *Adler* által kihangsúlyozott lelki mechanizmusok ezenfelül alkalmas bázisul szolgálnak a társadalompszichológia néhány alapvető kérdésének a megvilágítására. *A közösségérzet fejlesztése, mint a lelki gyógyítás vezérelve egymagában nem állhat meg*. Nem mintha kilátástalan dologra vállalkozna az, aki a rendszerint valóban elárvult, magáramaradt neurotikus embert valamely közösségbe be akar „szervezni”. Ez sokszor sikerülhet és ahol sikerül, ott rendszerint kedvező hatást is eredményez. Ez a hatás azonban nem sokban különbözik attól, amit a gyógyítás tudománya általánosságban tüneti gyógyulásnak nevez. *A neurózis lelki mechanizmusának mélyebb megmunkálása szükséges egy olyan korrekcióhoz, amely mellett az illető egyén abban a közösségben tartósan meg is tud maradni anélkül, hogy azt beteges invektíváival károsan és zavaróan befolyásolná.*

Ha mindezek után felmerül a kérdés, hogy a lelki gyógykezelés említett módszerei közül melyik az, amelyet ideálisnak nevezhetünk, úgy a kérdezőt legyen szabad arra figyelmeztetni, amit a józan ész itt válaszképpen diktál: ideális az a módszer, amely a beteg bajának természete és az adott külső körülmények között előreláthatóan a legkisebb kockázattal keresztülvihető. *Freud* neuróziselmélete az analitikus lelki gyógykezelés határain messze túlhaladóan, véleményem szerint minden pszichoterápia céltudatos alkalmazásának elengedhetetlen elméleti bázisa. Az orvosi segítséget igénylő közönségnek azonban joga van tudni, hogy minden módszer gyakorlati értéke relatív és hogy a gyakorlatban nem jogosult az olyan specializálódás, amely a felmerülő legváltozatosabb szükségletek figyelmen kívül hagyásával mereven leköti magát egyetlen módszer mellé.

1427

Dr. Schächter Antal, orvos

Roosevelt

„A két szék stratégiája kudarcot vallott.”

O. G. Willard

Az amerikai közvélemény kétféle elnököt ismer: a *Jefferson* típusut, aki puritán becsületességgel, kemény egycélba néző elhatározottsággal a közjót szolgálja, nem szorulva „befolyásos” egyének és klikkek támogatására; s az *Alexander Hamilton* követőjét, aki szerint a legfőbb állambölcsesség a nagy bankárok lekötése a legkülönbözőbb pénzügyi attrakciók útján...

Hoover a hamiltoni típust személyesítette s mikor csúfos bukása után *Franklin Delano Roosevelt* vonult be a washingtoni Fehér Házba, az Egyesült Államok népe *Jefferson*-i elnököt várt, hosszú ideig úgy tett, minden joggal: *Roosevelt* hivatalba lépése napján, 1933 március 4-én, elrendeli a bankzárlatot, két nap múlva kibocsátja devizakorlátozó rendeleteit, március 16-án már a farmerek adósságterheit csökkenti és néhány hét múlva kihozza az első Agrártörvényt, melyet a Bank- és Ipartörvény követ. Az elnök mintha a Kék Sas, az Új Rend szimbólumának szárnyain repült volna a halhatatlanság felé. Mi történt a valóságban?

Az Új Rend, a *New Deal* alapelvei nem buktak meg: igaz, hogy a munkaerő és munkaalkalom bősége mellett csak másodrendű fontosságú a pénz, mely valójában csak az adminisztrációt végzi: a munkaerő ellátását megfelelő nyersanyaggal és munkaeszközökkel. Igaz, hogy beruházási kölcsönök, amellet, hogy munkaalkalmat teremtenek, hosszabb időszakot véve számításba, jó befektetések is, bár pillanatnyilag súlyosan megterhelik az állambüdzsét. Igaz, hogy egy szabad nép nem herdalhatja el, nem bízhatja a privilegizált nagy tőke kényekedvére munkajerejét és nem tűrheti, hogy munkában töltött milliónyi életek jutalma öregkori nyomorgás legyen. S *Roosevelt* voltaképp nem akart mást, mint pénzhigitással és belső kölcsönökkel munkaalkalmat, a munkanélküliség — a félelmetes „jobless” — megszüntetésével tényleges és sztabil

munka

prosperityt s a szilárd, megalapozott konjunktúrában *humánus munkakódexszeket* teremteni. Olyan nagy ideálok lebegtek szeme előtt, mint a washington-lincolni hagyomány, az *emberi szabadságjogok* védelme a végtelékig centralizált technika korában is... a plutokrata előjogok lebontása jobb- vagy baloldali *pártiktaturák nélkül*... a szó kultúrtörténeti értelmében *demokrata meggyőzés* alkotó hatalma...

Roosevelt a nagy, a Jefferson-i elnökök céljaival indult s még egy év előtt is, mikor 1934 novemberében az Egyesült Államok újra választották 435 képviselőjük és 96 szenátoruk egyharmadát, minden ellenakaratot elsöprő diadalt aratott. Ma meg, ha az elnök néha megjelenik az utcán, itt-ott már füttyülni kezdenek...

Miért? Persze nem az „alkotmányellenesség” miatt. A fő- és legfőbb bírósági döntések csak akkor kezdték megállapítani az alkotmányellenességet, mikor a reális valóság a roosevelti próbálkozásra már kimondta az értékítéletet; mikor az experimentum már kudarcot vallott és a nagy várakozásnak megfelelő kiábrándulás követelte a megfelelő formát. S ha a kudarc okát keressük: *Roosevelt csak egyben volt nagy és következetes: a következetlenségben.*

„Ha a jobboldalt, írja O. G. Willard, a newyorki „The Nation” egyik cikkírója, annyira megharagította, hogy veszedelmesen morogni kezdett, rögtön kész volt valami ellenakcióval. A munkásokat s a liberálisok pártját hasonlóképp kezelte: a „munka magna chartáját” ígérte nekik a Nira VII. szekciójában s aztán nem tartotta be, amit ígért. Három lépés előre, kettő hátra, aztán három hátra és kettő előre... ez volt a stratégia. Az eredmény nem maradhatott el. Most a két szék közötti stratégia a pad alá esett. Egy év előtt, mikor az elnöki lusztrum közepén a kongresszusi választáson győzelmet aratott, presztizse és hatalma tetőfokán állott *Roosevelt*. Ez lett volna az idő és lehetőség, hogy valóban nagyot cselekedjék, a nagy államférfi elanjával biztosítsa programját. Ehelyett csak felemás, félig átgondolt, kapkodva egymásra dobált intézkedéseket tett, mint például a soak the rich (puhítsd meg a gazdagot) adóbehozatala, mely, az az érzésem, sohase született volna meg, ha Long szenátor, a demagóg, néhány hónappal előbb hal meg...” A New Deal a roosevelti *taktika következetlensége* ölte meg.

S most mi lesz?

A 11 millió munkanélküliből 1933 márciusa óta csak négy millió jutott munkába és kenyérhez. A „jobless” kétharmadában változatlan — s a legjobb nyersanyagot nyújtja mindennemű próbálkozás számára. A reakció, a roosevelti szociálpolitikai intézkedések halálos ellensége, egységesebb mint valaha. S így nem sötétenlátás, ha a New Deal egyik főfunkcionáriusa az Egyesült Államokban *fasiszta veszélyről* beszél. Ahol a tömegek mindent zavartnak és céltalannak látnak s ahol csak egy bizonyos: a dolgozók növekvő nyomora, ott könnyű az „erős kéz”, a „totális állam” mítoszával hatni. Mitosszal, mely semmit nem magyaráz és semmit meg nem old.

Csak ép: ki lenne a New Deal diktátora után az új diktátor?

Hort Dezső

*A hegy szabad rózsája piros örömtől ugrott az éjjel
s a síksági rózsák sziszegve sügták, ébredve
kerjeikben:*

*„Ugorjunk át a kertnek rácsán növérekém, míg sötét
az éjjel, a kertész éles ollója fényes szemekkel
tekint már szerte-széjjel.”*

*S láttam hajnalban sokfelé, hogy víg rózsái a kertnek,
a nyári útakon meneteltek egy szabad rózsza felé.*

Ford.: Radnóti Miklós

A sztachanovizmushoz

A századfordulóban *Taylor* amerikai mérnök lemérte az emberi munkát, a munkafolyamatot komponenseire bontotta, a gyakorlat alapján feleslegesnek talált mozdulatrészeket kiküszöbölve, a munka menetét felfokozta és a munkaerőt intenzívebben kihasználta. *Taylor* munkamérési és felosztási technikájára építették fel munkaracionalizálási rendszerüket *Ganth*, *Parkhurst*, *Rowan* és még sokan mások. Közülük ma a leg-többet emlegetett *Bedaux* francia-amerikai mérnök rendszere. Európában Németország ipara látott hozzá elsőknek az új munka- és munkbér-rendszerek alkalmazásához és éppen a németek látták be először, hogy a túlracionalizált üzem és munkás egy bizonyos fokon túl nem termel arányosan. Kezdték a racionalizálási lázat korlátozni, illetve más irányba terelni.

Ezek után a Szovjetunióban egy *Sztachanov* nevű bányász megalapítja a róla elnevezett mozgalmat. Így írja le a mozgalom „születését”:

„Egy 85 méter hosszúságú tárnában, nyolc fokra osztva és 1.40 méteres alapréteggel, nyolc-kilenc főnyi csoport dolgozott fúrókalapáccsal. Mindegyik munkás fejtett és azután aláducozott. Két és fél-három óra hosszat fejtettek, a többi időt ducozással kellett tölteni... Ennek a rendszernek az volt a következménye, hogy a fúrókalapácsok naponta csak öt-hat órát működtek. A maradék időben használatlanul heverték, bár a kompresszorok szakadatlanul mozgásban voltak, a tárna szükséges szellőztetése miatt.

Arra gondoltunk, nem lehetne-e a kalapácsokat egész idő alatt működtetni? Elhatároztuk, hogy az egész tárnába egyetlen fejtőt küldünk.

Rám esett a választás. Augusztus 31-én éjjel leszálltam a bányába. Két ducozó jött le velem, meg két bányamester és a bányaujság szerkesztője.

munka

A legfelső fokon kezdtem a fejtést, sorjában haladtam végig a nyolc fokon. A két duozó mögöttem dolgozott. Így telt el 5 és $\frac{3}{4}$ óra, ez alatt az idő alatt végigmentem az egész tárnán és 102 tonna szenet fejtettem.

Hajnalban jöttem fel. Egy csoport szaktárs fogadott. Mindnyájan örültek a sikeremnek és a kezemet szorongatták..."

Tehát ugyanakkor, amikor nyugaton szakemberek speciális filmfelvevőgépekkel és önműködő, a munkással elektromos úton összekapcsolt precíziós órával tanulmányozzák a munkamozdulatokat, *Sztachanov* felfedezi azt a kétszerkettőhöz hasonló axiómát, hogy a munka annál produktívabb, minél kevesebbfajta mozdulatot kell egyetlen embernek végezni.

Fel kell vetnünk a kérdést, hogy a Szovjetunióban valóban csak *Sztachanov* primitív „felfedezése” jelenti-e a racionalizálás kezdetét? Nem! Tudjuk, hogy a szovjet már az első ötéves terv végrehajtásához az angol és német mérnökök gondosan válogatott légióját hívta meg. Valószínűtlen, hogy ez a technikai elitgárda a „legmodernebb gépekkel ellátott üzemekben” megelégedett az ósdi, ész- és célszerűtlen munkarendszerekkel. Az akkord és prémium már régen nem ismeretlen a szovjetmunkás előtt és ez a két bérrendszeri fogalom valójában kezdete a racionalizálásnak, mert a napszámmal és órabérrel ellentétben, leméri — primitív módon — az időegység alatti termelést. De maga az ötéves terv is egy egész birodalomra alkalmazott gigászi racionalizálási terv, amelynek alapja csakis a termelőegység (gyár, kolkhoz) racionalizált munkája lehet.

Mindez valószínűvé teszi, hogy *Sztachanov* mozgalma nem új állomás. Az új sztachanovista brigádok csak a már elkopott „rohambrigádokat” helyettesítik. Idővel a jelszavak megfokulnak és a vezetők ebben az esetben taktikai szempontból helyesebbnek találták, hogy az új, többtermelésre buzdító jelszó ne fentről jöjjön, hanem épen a munkás-ság köréből.

A nyugati kapitalista és a szovjetracionalizálás között *technikai* szempontból nem lehet jelentős differencia. A „Neue Weltbühne” egyik cikkében azonban ezt olvashatjuk:

„A *Sztachanov*-féle racionalizálásnak a technikai alapja is más, mint nyugaton. Míg az Egyesült Államokban mindenekelőtt azt vizsgálták, hogy a munkás maximális munkasebességnél hány mozdulatot végez, addig a szovjetracionalizálás első célja az üzemben az összeműködést úgy megszervezni, hogy a gépek sohasem álljanak.”

Szerintünk az Egyesült Államokban sem törekednek más cél felé, minthogy a gépek állandóan dolgozzanak, ami mellékesen egyet jelent a gépet kiszolgáló munkás állandó és intenzív dolgoztatásával. A két társadalmi forma racionalizálási rendszerének különbözősége máshol jelentkezik: 1. milyen szerepet kap a dolgozó ember a rendszerben és 2. miképpen befolyásolja az az össztermelés, tehát a nemzeti vagyon növekedését.

Az első kérdés pontosabb fogalmazása ez lehetne: mennyi szabad

idővel és a szabad időben mennyi és milyen társadalompolitikai juttatással igyekszik a munkaadó a fokozottabban kihasznált munkás erejét regenerálni. Minden elvi különbségen túl csak arra a tényre kell hivatkoznunk, hogy a munkanélküliséggel sújtott kapitalista ipar számára kevés tehertételt jelent a korán elhasználódó munkás, akinek helyébe százan vágyakoznak a kapuelőtti tartalékseregéből. A Szovjetunióban azonban a munkaerő hiánya miatt is fokozott védelemmel és rövid munkaidővel igyekezni kell a munkaadó államnak az értékes munkaerőt megőrizni.

A két racionalizálási rendszer közötti igen jelentős különbség azonban az össztermelésre való hatásukban rejlik. A kapitalista rendszeren belül a verseny készítette racionalizálásra az üzemeket, aminek következménye kaotikus volt. Tegyük fel, hogy eddig egy kohómű szép összedolgozással elegendő nyersanyagot juttatott a szomszéd gépgyárnak. Az utóbbi azonban más társaságé lévén, bevezeti a Bedaux-rendszert és termelési képessége rövid idő alatt kétszeresére emelkedne, ha a régi akkord-, vagy órabérrendszerrel dolgozó kohómű fedezni tudná az acélszükségletét. A nyomásra a kohómű is áttér ugyan az új bérrendszerre, de várnia kell, míg a bánya is ugyanezt cselekszi. Így az egész függőleges termelési sík hatalmas zökkenővel és hosszú idő multán jut csak vissza a régi kooperációig. Bizonyíték erre az 1920-as évek német ipara, amelyet hatalmasan megrázott a racionalizálás hulláma.

Evvel szemben a Szovjetunió ötéves terve úgy függőleges, mint vízszintes síkon racionalizálja, egy időben racionalni kényszerül az egész termelést. A répaültetéstől a traktorgyártásig egyszerre hatalmi körébe von minden termelési ágat, aminek, ha jól működik, jelentős többtermelés lesz az eredménye.

Nem kell bővebben magyarázni, hogy mit jelent a szovjet számára a gazdasági fölény a kapitalista országokkal szemben. Éppen ezért elvben nem lehet kifogásunk a Szovjeunióban folytatott racionalizálás ellen. Azonban tisztán kell látnunk minden következményét. A racionalizálással járó bérkülönbségek és a sztachanovisták társadalmi megkülönböztetése okvetlen a munkások osztályozására fog vezetni. Az új rendszer szerint dolgozó munkások jóval többet keresnek, egyes helyeken külön, újonnan épült városnegyedekben helyezik el őket. Fizetési borítékjaik hatásos propaganda-anyagot szolgáltatnak, főleg az asszonyok felé, akiket a jó kereset kilátásba helyezésével rá lehet arra venni, hogy férjeiket győzzék meg az új brigádokba való belépés szükségességéről. A szovjet nagy lapjai éppen úgy, mint a legkisebb üzemi falújságok a sztachanovista propaganda szolgálatába álltak. A rádió közvetítette a Donjec-medence Irmino-bányájából *Sztachanov* fúrókalapácsának zaját. Megverselték *Krasznov* mozdonyvezetőt, aki öt perc alatt állított össze egy 1450 tonnás tehervonatot. Az ipari termelésfokozásban elért eredményekért a „becsület jele” nevű rendet adományozzák.

Mindezek szorosan hozzátartoznak az „új” rendszer képéhez, de már inkább a társadalmi jelszavak politikájának analizisére várnak és meghaladják a cikk kereteit.

Szántó Róbert

munka

Három történet

„Egy eszmét vagy egy ügyet szolgálni, az emberiségnek más módon hasznára lenni, mint a szépség pusztá dicsőítése és játékos időöltés által — ebben rejlik az elengedhetetlen feltétele annak, hogy az általános zavardottságot a művészet terén legyőzhessük és fellendüljünk egy új emberiséghez.” A szocialista *Barbusse* művészeti törvénye a mai magyar irodalomban senki másnál nem valósul meg inkább, mint a szocialista *Kassáknál*. A művész *Kassáknál*; — aki a „Misi-ló királysága” naturalizmusa, a „Tragédiás figurák” formakeresése után minden regényével nyílt harcot vállalt a munkásosztály védelmében, anélkül, hogy írása valaha is sekélyes és egy szintű tendenc-írássá vált volna. Ezek a regények társadalmi állásfoglalást és határozott célkitűzést revelláltak, de

egyúttal nem férhetett kétség tisztán irodalmi mértékkel bírált művészi értékéhez sem. Biztos, hogy *Kassáknál* ezeknél az írásoknál még kötötték társadalmi céljai, a közlő szemlélt és belülről érzett társadalmi osztály vagy ezen belül egy-egy réteg korlátai. Egy harc történetét, egy városrész keresztmetszetét, egy szinte azonos életberendezésű csoport küzdelmeit akarta megmutatni, „egy osztály írója akart lenni — s az élet írója lett”, ahogy egy régebbi kritikusa megállapította. Mert, valóban, harcra és öntudatos céljai ellenére, *Kassák* minden írásán áttüzesedik minden embernek szeretete s minden élet megérzése. S ez éppen az, mely utolsó regényeiben: „A telep”-ben és „Az utak ismeretlenek”-ben szinte odakényszeríti őt az egyéni élet s az örök emberi megírásához. Nem mintha *Kassák* régebbi regényeiben csak típusokat találtunk volna, egyéni alkat, egyéni vonások és sorsok nélkül, de kétségtelen, hogy ezek a regényalakok — különösen a nem munkásosztályból valók — nem álltak előttünk átszóttan az élet számtalan rétegének titkaival, hiányzott belőlük az örök ember ellentmondónak tűnő egysége: világos plaszticitása és ugyanakkor misztikuma. „A telep”-ből viszont mindig emlékezni fogunk két teljes emberre: az íróra és a bicegő *Füredi Mihályra*, s „Az utak ismeretlenek”-ből az emberre, aki függetlenül társadalmi hovatartozásától, körülményeitől, generációkon és évezredekken át lelkének és testének örök sebeit, örök álmait hordozza magában s emlékezni fogunk a férfi és nő ősi szembenállására, párharcára, mely törvényszerűen soha — mindig csak az egyéni sorsban oldható meg.

Az egyén életének és lelkének sokrétűsége s az örök emberi sors sokféle

Fenyves Sándor rajza Kassák Lajosról

arculata jelenik meg, teljesedik ki *Kassák* Lajos legújabb könyvében, a „Három történet”-ben. Két „nagy novellá”-t és egy kisebb regényt tartalmaz ez a kötet, s ezek az írások világosan mutatják: *Kassák* művészete megérett, odáig jutott, hogy nem érzünk már semmi viszolygást, mikor az író az emberi élet titkához nyúl. *Kassák* művészetének kulturáltsága ugyanis nem engedi, hogy — mint igen sok komoly célkittűzésű, sőt értékes alkotásnál — elfogjon bennünket a fájdalom, ha az író lemezteleníti az életet. Gazdasági, társadalmi és nemi kérdések ezeknek az írásoknak a problémái, de megjelenítésükben feltárnak az etikai és esztétikai alapproblémák, s dramatikus konstrukciójuk mindezt szintézisbe forrasztja egybe, mondhatnám metafizikai szintézisbe: az ember problémájába. Természetesen — ahogy épp *Kassák* állapítja meg egy tanulmányában — „a művészi produktum tartalma el nem választható a művészi élet- és társadalomszenvéletétől” s így akár a „Vasárnap” harcát, akár az „Éjjel az erdőben” leáldozó életét, vagy az „Egy ember és a többiek” útkeresését nézzük, mindegyik mögött meglátjuk nemcsak a humanista művészt, de a szocialista *Kassák*ot is. A „Vasárnap” harc az egymásban párjára talált fiatal férfi és fiatal nő között, de a szinte balladai történet mögül a tiszta napsütésben s a zárómondatban kiütözö csillagok fényében egyben a jövő biztató reménye is csillan. Az „Éjjel az erdőben” nemcsak egy halálraítelt intellektus alkonyodó életének megjelenítése, de szinte megvalósulása annak a művészi követelménynek, melyet *Kassák* állított fel egy régebbi tanulmányában: „Lehet, hogy az élet a megszületés pillanatától kezdve valóban nem egyéb a halálra való készülődésnél, az író hivatása azonban elsődlegesen csak az lehet, hogy ezt a készülődést, utazást a maga szörnyű és nagyszerű összetevőiben, árny- és fényoldalaival együtt a lehető legszintetikusabban megmutassa.” Az „Egy ember és a többiek” pedig az a regény, mely a legnyilvánvalóbban kapcsolódik „A telep” és „Az utak ismeretlenek” vonalához, a közöttünk élő, nyugodtan gondolkozó és viharosan érző munkás problémája, a magányos és kereső ember plasztikus megjelenítése s egyben százegynéhány oldalon megdöbbenő és szélesen karoló összefogása a társadalom és az egyén konfliktusának, — a társadalmi osztályok mélységben: az egyének lelkében s a felszínen: a hétköznapi élet terein morajló harcának. Ez a harc azonban megjelenítődik a másik két novellában is. A két fiatal egymásratalálása mögött az, ami társadalmilag megalkuvásnak tűnik, tulajdonképpen a világnak a születő új emberfajta által való ösztönszerű átalakítása, s az „Éjjel az erdőben” morbid orvosa nemcsak a kisvárosi fullasztó környezettel kerül szembe, de magában hordozza a kiábrándult, jövőben hinni nem tudó, jövőjéért harcolni nem akaró polgárság sorsát is. Az egyén minden speciális vonás, egyedi plaszticitás és megelevenedett élet ellenére is, képviselője az emberi társadalom egy magasabb egységének.

Nem figurák: emberek a „Három történet” alakjai. Egyszerűségük vagy sokrétűségük életté formálódik a művész kezében. De ezt a megteremtett életet nemcsak az emberi alakokban érezzük, de a halálos szikla tövében legelésző kecskében, az egy-egy pillanatra megjelenő „éneklő” macskában, ellenséges kutya-párjában s az „Egy ember és a többiek” Huszár-kutyájában is, akinek alakja a kisregény második főszereplőjévé magasul. S miként „Az utak ismeretlenek”-ben, főszerepet kap maga a természet is. Akár a „Vasárnap” napfényében csillogó folyója, akár halállal fenyegető vihara, vagy az a vajudó éjszaka a koratavaszi szőlőhegyekben s a gyilkos téli erdő, melynek álmát

megriasztották a puskalövések s „hallani lehetett, hogy a közeli nyíresben néhány nehézcéltű fácán hangos szárnycsapkodással egyik fáról átköltözik a másikra.” *Kassák* utolsó írásai mindig közelhoznak bennünket a természethez. S ez nemcsak a városba kényszerült ember vágya, de a megérzése annak a hatalomnak is, mely mindig megtisztulásra kényszeríti ősi ellenfelét: az embert. S ez a megtisztulás az alaphangja a „Három történet”-nek is. A líra már nem „kicseng” ezekből az írásokból, mint *Kassák* régebbi regényeinél, de szerves eleme a műnek. S ez természetesen kihat a stílusra is, mely a régi, szinte rideg dokumentáló erejétől mindinkább lágyulva, folyton hajlékonyabbá és zeneibbé válva, a „Három történet” gazdagságáig szinte párhuzamosan ért el azzal az úttal, melyet az író emberábrázolása tett meg a „Napok, a mi napjaink” vagy az „Angyalföld” „tipikus” alakjaitól ez utolsó írások „teljes” embereiig.

S ha vizsgálódunk tovább, látni fogjuk, mint leli az író örömét kis dolgok, motívumok megmunkálásában is. A kritikai kontroll azonban oly erős, hogy ezek a motívumok sohasem hullanak széjjel, sohasem válnak játékos önértékekké: felszívódnak az egész konstrukció akciójába s helyzetükhöz méltó súlyú szerves részévé lesznek. Így olvadnak össze reflexiók, művészeti irányokról vallott nézetek és líra az époszi menettel s a drámai részekkel egy egészbe.

„A művészet alkotta képek — *Cherbuliez* szavai — feltárják úgy a tárgyak, mint a művész jellemét. Minden műalkotásban benne van a természeti (vagy társadalmi) igazság, amely mindenkinek közös java, de benne van egy embernek a lelke is, ki az igazságot kereste és ki csak önmagához hasonló.” Az emberi alakoknak képét, sorsuknak problematikáját még sohasem elevenítete meg *Kassák* tökéletesebben, mint a „Három történetben”. E három „történet” mély szuggesztívójú megírásában folyton tisztuló és gazdagodó művészete oly állomáshoz ért, mely tárgyát egész valóságában jeleníteni, adni, művészileg megalkotni tudja. Mélységük és magasságuk van ezeknek az írásoknak: éles perspektívákat nyitnak az élet kúsza szövetébe a „történet” szövetén túl és felendítik az embert oda, ahol megéri ezeken az írásokon keresztül, hogy „a művészi alkotás motívumai a természet és az ember, a társadalom és az egyén között adódó konfliktusokból fakadnak, s a felszabadulás, vagy mondjuk a kozmoszsal való azonosulás vágyát hordják magukban.” S így tárja fel ez a „Három történet” megírójuk lelkét: vágyait, álmait, harcait, örök nyugtalanosságát s a felzengő mondatokban, formához jutott gondolatokban megtalált békéjét is.

Evokáció előzi meg *Kassák* Lajos legújabb könyvében a „Három történet”. Evokáció, mellyel az író a művészetet megbecsülő emberekhez fordul s válaszként dokumentálja a könyvet a Baumgarten-díj letiltására. A „Három történet” bírálója is újból átgondolja mindazt, amit a könyv olvasása után a művészetbe vetett hite s kritikai felelősségvállalásának tudatában elmondott és szeretné, ha bírálata a Baumgarten-díj letiltóival szemben tanúságtétel lenne az író mellett.

A könyv Fenyves Sándor érdekes borítéklapjával, Cserépfalvi kiadásában jelent meg.

Murányi-Kovács Endre

Az író, témájának kényességét tompítva, írja az első lapon: Ez a könyv nem riport, hanem regény. Mi azt sem mondanánk, hogy regény. „Dichtung und Wahrheit.” Amolyan vallomásféle. Egy kicsit önmagából merítve, egy kicsit másokról szólva. A szakember látja meg a dolgokat s az író formálja művészetté.

A szokványos diáktörténetek helyett ez egyszer a katedrák olimposzi magasságába látunk el és merev héroszok helyett szánalmas, de éppen töröttségükben szeretetreméltó *embereket* találunk.

Perényi férifiúsága, az osztály iránt érzett és póruljárt szeretete tragikus magva a történetnek. Körülötte a pozókba merevülő, többé-kevésbé önmádó és szabályzatok között lavirozó kollegák.

Velük szemben a lányserég. Az illúziót szétfoszlatva, gyerekes nemtörődömségükben érezzük a kegyetlenséget.

Mély lélektani meglátás, a tanár és tanítvány viszonyának újszempon tú, drámai feltárása a történet. Kompozíciója harmonikus, határozott és biztos — talán túl biztos az ösztönök bizonytalan területén.

Az érzések, a tapasztalatok frissessége az, ami a teljes objektivitást akadályozza; mégis „Néro és a VII. a.” osztály valóban nem a riport egyszeri esetét tárja fel, hanem emberek mélyére világosít egy komoly felkészültségű író művészetével. — Pantheon kiadás.

Bánáti Oszkár

Verseskönyvek

Eperjesy János: Verseskönyv

Mondhatnám pragmatikus, okfejtő az a módszer, ahogy *Eperjesy* érzéseit rögzíti. Kategorikus sorokban mondja el véleményét, lehetőleg a legegyszerűbb szavakkal. Egyszerűsége azonban néha már a primitívséghez jár közel. Népi ízű ez a közlési forma, de a gyökeres népi költészet nem tűr meg ennyi logikát.

Forgács Antal: Hűvös magány

Főlényesen magabiztos költészet. Precizen hangszerelt mindegyik vers. Kényelemérzet nyújtózik bennünk, ahogy olvassuk, mert sorról sorra menve, előre tudjuk, hogy az érzések megfelelő, fegyelmezett hasonlatokon keresztül vizuálissá válnak. Nem meglepők, de találók és kielégítők a hasonlatok, melyek nem egyszer önállósulnak. Szinte rájuk épül és belőlük következik a mondani-
való.

Forgács kifogástalanul érti, hogy lehessen elkerülni a disszonanciát, mégsem játékos, inkább építője a szónak. Néha szinte kívánczunk már egy síkító botlás, fiatalos dadogás után, hogy feloldódjék zárkozott előkelőségéből. Nem keresünk epigonságot, szándékos, vagy szándéktalan átvételt, utánérzést, de irodalmi kultúrák öröklöttségét érezzük benne s ezzel a tulajdonságával az egész mai fiatal versíró sokadalom sajátosságát mutatja.

munka

Szenes Erzsi: Szerelmet és halált énekelek

Elfelejtett vágyakat, emlékeket recitál a költő és erénye, hogy mégsem lesz az érzelmességig ellágyuló. Nem bonyolult az, amit elmond és nem is mondja bonyolultan. Mesterségbeli fogásokkal, mértékkel él s így élesen elhatároló sajátossága sincsen. Asszonylira, akvarell, mely sokszor nem is a téma, de a festés, a beszéd kedvéből indul.

Zelk Zoltán: Kifosztott táj

Nyugodt lírai beszámoló, egyhúron kipetyegtetett dallammal. A színek és képek és ritmus változásokban is folytonosan visszatérnek, egyenruhássá teszik a verset. Zelk Zoltáni költészet tagadhatatlanul, de Zelk Zoltánnak kevés a variációja és gesztusában, kifejezésében gyakran ismétli önmagát. Az érzések mozgékonyasága sem tudja kizökkenteni izgalommentes, fényes hidegszavúságából.

Tájnosztalgia és bizonyos bukolikus hang színezi költészetét még a városi versekben is.

Ha az egyes versek sikerültségének grafikonját akarnók megrajzolni, miliméterekkel mehetnénk csak feljebb vagy lejjebb, annyira egyszintűek. A mai költők, Zelk is, általában talán túlságosan mesterségnek, technikának tekinti a költészetet és ez a tudatosság akadályozza a feloldódásban, a bensőségesebb, erőeljesebb, őszintébbnek ható és az élet teljességét érintő megnyilvánulásban.

Bánáti Oszkár

Az alföld parasztsága

Magyarország, lakosságának számarányát tekintve, túlnyomórészt mezőgazdasági foglalkozásúakból áll, ha tehát az ország társadalmi struktúrájáról világos képet akarunk nyerni és a meglévő és rendelkezésre álló társadalmi erőket és tényezőket a jövő fejlődés szempontjából fel akarjuk mérni, akkor a parasztság sorsával, helyzetével, általában társadalmi és emberi viszonylataikkal az eddiginél sokkal többet és sokkal behatóbban kell foglalkoznunk.

A paraszt-szociológia művelése az utóbbi időben bal- és jobbfelől egyaránt nagy lendületet vett. Az ipari munkásmozgalom pillanatnyilag válságos helyzete a válság okainak kutatása közben ráterelte a baloldal figyelmét a mezőgazdasági proletariátus és általában a parasztság problémáira is, míg a jobboldal egyrésze a falukutatás és szociográfia részlettudományosságán keresztül „vizsgálja” a falvakat és a falu népét, hogy az így nyert statisztikai, etnográfiai és egyéb adatokat fellengzős parasztimádat és romantika gőzében párologtassa el, másrésztük pedig szeretné a parasztságot konkrét agrárfasiszta törekvések szolgálatába állítani.

A „parasztírodalom”-konjunktúra termése Veres Péternek „Az Alföld parasztsága”-ról írott könyve is. (Viktória kiadás.)

Kétségtelenül jó szolgálatot tett volna egy könyv, amely — ha nem is az egész parasztságot, hanem annak csak egy részét, az alföldit — a társadalomkutatás szocialista eszközeinek segítségével a maga leplezetlen valójában mutatta volna be.

Veres Péternek — mint könyve előszavából kitűnik — ez volt a szándéka. Meg akarta ismertetni, hogy *miért* olyan az alföldi parasztság, amilyen. Ez a szándéka meghiúsult.

1437

Egész írásán bizonyos idealizáló törekvés vonul végig. Felállít egy zsinórmértéket, a paraszti osztálytagozódás és a polgári „alkultúra” által nem érintett paraszti „szigetek” típusát s ennek a típusnak a természetrajzát igyekszik bemutatni. Ilyen típus azonban nincs, ezt Veres Péter is elismeri. Tehát nem azt mondja el, *miért* olyan az alföldi parasztság, amilyen, hanem azt, hogy szerinte milyen az az *idealizált típus*, amely ősi, vagy legalább is régi állapotában volt. Ez pedig a társadalomkutatót, mint a valóságban nem létező jelenség, nem érdekelheti. Ezért nincs ennek a rajznak kellő gyakorlati haszna.

Tartalmilag igyekszik az Alföld parasztságát minden oldaláról bemutatni és megvilágítani. Előbb a táji és természeti adottságok formáló erejével és kényszerűségével foglalkozik, ezek során az építkezéssel, az időjárással és a termeléssel. Kiindulási pontnak sajátságos módon mindig az alföldi parasztság elmaradott, kultúrátlan, fejletlen életjelenségeit veszi s egyúttal ezt teszi meg minden helyesnek, ésszerűnek és „romlatlannak” zsinórmértékéül is. Pl. nem a primitív paraszti építkezés rossz és helytelen, hanem a beszivárgott német építőmesterek építészeti stílusa és módszere; az útépités, hídépítés, csatornázás azért rossz, mert nem a parasztok csinálták, hanem az urak, akik nyilván nem értenek hozzá. A termelési reformokkal szemben való paraszti „konzervativizmus”-nak egyedül az Alföldi mostoha és szeszélyes időjárása az oka. Az elmaradott termelési metódusok igazolásául azt hozza fel, hogy a modernizáló törekvésekkel fellépő agrármérnökök nincsenek tisztában a táji és időjárási adottságokkal és ezért rossz az a termelési mód, amit javasolnak.

Nem mutatja ki a kapitalista társadalmi rend és a parasztság gazdasági és kulturális elmaradottsága közötti okozati összefüggést, azt, hogy a parasztság mai kilátástalan helyzete ennek a gazdasági rendnek a függvénye s hogy a kapitalizmusnak egyenesen léteérdeke a paraszti termelés és munkaerő végletekig menő kihasználása. Nem azt emeli ki, hogy a kulturálódás és modernizálódás hiányának oka részint a paraszt felvilágosításától való félelemben és rettenetes szegénységükben rejlik, hanem jónak, helyesnek, ésszerűnek fogad el mindent, ami primitív, elmaradott, csak tiszta paraszti legyen. Nem azt kifogásolja, hogy a kultúra elterjedését a kapitalizmus akadályozza meg, hanem „ál”-kulturának kiáltja ki az egész polgári kulturát, amely csak megrontja a parasztság egészséges és természetes ösztönös primitívségét. A kapitalizmus legfeljebb az urak és a zsidók szidásában kap szerepet.

A magyar „fajról” különös elképzelései vannak. Sem a városi kevertfajú lakosság, sem más magyar vidékek lakossága nem valósítja meg szerinte az igazi „magyar” típust, egyedül az alföldi „ridegparaszt”. Holott köztudomású, hogy épen az Alföld volt a legnagyobbfokú faj- és népkeveredések színtere a magyar történelem során, hogy csak a török hódoltság 150 évét említsük. A zsidóságról állandóan, mint valami alacsonyabbrendű fajról beszél. A munkás-ságról azt állítja, hogy szemben a parasztsággal, nincs faji ideáltípusa, nincs eugenetikai érzéke, s ezért a parasztságnál értéktelenebbnek tartja. Mindebből arra a következtetésre jut, hogy az alföldi parasztság, továbbá egyes felvidéki és dunántúli népszigetek népe ma a magyar faj legtisztább és legértéke-

munka

sebb képviselője. Anélkül, hogy értékeiket s kiválóságukat akár egyetlen szóval is megkísérelte volna jellemezni.

Soha nem beszél a parasztság rossz tulajdonságairól, mintha ilyenek nem is volnának. Ahol pedig képességeikről az elismerés hangján nem szólhat, más társadalmi osztályok és rétegek hibájául rója fel még a természetes adottságok hiányát is. Pl. azt, hogy nincs zenei érzékük. Öltözködésük egyszerűségét puritánságnak nevezi, holott legalább ugyanilyen joggal mondhatná fantáziahiánynak is.

Végeredményben ez a könyv negativumot negativumra halmoz. Nem a mai élő alföldi parasztságot ismerjük meg belőle, hanem valamiféle idealizált paraszttípust, amely leginkább az író képzeletvilágában él. Nem tudjuk meg, hogy miért olyan az alföldi paraszt, amilyen, de bőséges szociológiai, zeneesztétikai és egyéb fejtegetéseket kapunk a kulturális élet általános problémaköreiből, amelyek főként a szerző kétségkívül eredeti és egyéni felfogását tartalmazzák. Ezekkel azonban itt főleg foglalkozunk. Lényeges az, hogy ebből az írásból sem a mai alföldi parasztságot meg nem ismerhetjük, sem mai helyzetük okainak tudományos feltárását meg nem kapjuk. Hiányzik belőle az a társadalmi keresztmetszet, a falu osztálytagozódásának és egyéb rétegződéseinek az a céltudatos felvázolása, amely a megismerés számára tiszta képet adhatott volna. Más írásaiban Veres Péter rámutatott a parasztság és az ipari munkásság kapcsolatainak szükségességére és a kibontakozás lehetőségeit is ebben az irányban jelölte meg. Ebben a könyvben ennek nyoma sincs. Hiányzik itt még az író határozott és töretlen állásfoglalása, biztos vonalvezetése is, amellyel legalább igazolta volna, hogy uralkodik anyagán. Kultúrelenessége, antiszemitizmusa, bizonyos faji kiválóságok túlzott hangsúlyozása, a kapitalizmus helyett a kapitalisták szidása, mindenesetre oly tényezők, melyek egy haladó beállítottságú és tudományos igényképesekkel fellépő munkánál legalább is kissé — szokatlanok.

Tamási György

Népesedéspolitika

Vincze Oszkár Nép és Népesedéspolitika című tanulmánya (megjelent a Korszerű Magyar Írások sorozatában) végre új és helyes hangot üt meg az egyke kérdése körül már évek óta zajló vitában. Az egyke problémáját a jobboldal nagy nemzeti kérdéssé, a magyarság létének, vagy nemlétének kérdésévé emelte, mások a pángermán agitáció veszedelmeit, a magyarságnak a Dunántúlról való kiszorulását és a Dunántúl elnémetesedésének rémét idézték fel ezzel kapcsolatban, sokan megelégedtek azzal, hogy a kis- és törpebirtokosság kapzsiságát és földéhségét emlegették s a félelmet attól, hogy az ősi kisbirtok felaprózódik. Amikor azonban a gyakorlati megoldás módzatairól lett volna szó, mind csak jajgattak, mind csak vészt jósoltak, de kivezető utat nem találtak. A klérus és a hivatalos szemlélet erkölcsi prédikációkkal igyekeznek a bajokon segíteni, azzal az eredménnyel, amellyel az ilyen erkölcsi prédikációk rendszerint járnak szoktak.

Vincze Oszkár a stílus és a mondanivalók meglepő világosságával, komoly, tárgyilagos hangjával, alapos felkészültséggel tárja fel a probléma társadalmi

gyökereit. Bemutatja a népességszaporodás adatait más társadalmi osztályoknál is és egyben kifejti a népszaporodás vagy csökkenés mögött rejlő társadalmi és lelki okokat. Nem feltétlenül ítéli el az egykét, mint tünetet, amely többé-kevésbé önvédelem a lefelé tendáló gazdasági helyzetben a proletarizálódás fenyegető veszedelmével szemben. Kétségtelen, hogy az egyke, sőt az *egyse*, nem valamely életerős és fejlődő társadalom egészségének bizonyítéka, de kétségtelen az is, hogy más — főként és majdnem kizárólag a kapitalizmusban rejlő — társadalmi és gazdasági okok eredményeként jelentkezik. S aki jobb erkölcsöket, vagy akár nacionalista szempontból céltudatos népességszaporítást kíván és az egykét üldözni akarja, az vagy naiv, aki az okozat megváltozását reméli elérni, anélkül, hogy a baj tényleges okához hozzányúlna, vagy rosszhiszemű és — mint *Vincze* mondja — biológiai téren is ki akarja zsákmányolni a népet.

Az egyke jelensége nem az emberi faj dekadenciájának bizonyítéka, csak védekezés egy dekadens társadalmi berendezkedés életellenes kihatásai ellen. Itt kell keresni az egyke okait és ebből a szempontból kell értékelni a kérdést.

Vincze Oszkár tanulmánya ennek a helyes felismerésére való törekvésnek a szolgálatában áll.

Tamássi György

Az idegen szavakról

Időnkint minden nyelvterületen jelentkezik olyan törekvések, amelyeknek az a céljuk, hogy a nemzeti nyelvet megtisztítsák az idegen szavaktól. Ezek a törekvések azonban minden esetben csődöt mondanak. Az idegen szavak tovább élnek, sőt számuk is egyre növekszik, mert részben olyan fogalmakat fejeznek ki, amelyeket más szóval nem lehet pótolni, részben pedig, mert jelentésüket nem lehet lefordítani. Éppen ezért tarthatatlan a szocialista mozgalomban az idegen szavak ellen gyakran hangoztatott kifogás. Irjunk saját nyelvünkön, hangoztatták az egyik oldalon, írjunk úgy, hogy a tömegek megértsék, követelték a másik oldalon. Természetes nem arról van szó, hogy az írók halmozzák az idegen szavakat. Minden író legfőbb törekvése, hogy saját nyelvén a legegyszerűbben és a legvilágosabban fejezze ki magát. De a tények azt mutatják, hogy ma már egyszerűen éppen néhány olyan idegen szóval tudjuk magunkat megértetni, amelyeket csak nagy körülírásokkal lehetne másképpen megmagyarázni, másrészt pedig azt is mutatják a tények, hogy amennyiben el akarjuk kerülni az idegen szavakat, sok esetben le kell mondani arról, hogy bizonyos gondolatokat kifejezzünk. A fizika, kémia, jog, történelem, filozófia és egyáltalában a mai ember komplikáltabb életviszonyai megkövetelik, hogy úgy a tudományban, mint a mindennapi életben is egyes fogalmakat idegen szavakkal fejezzünk ki. Ha elfogadnánk azt, hogy csak úgy szabad írni, hogy a tömegek megértsék, az eredmény nem az egyszerűség, hanem gondolkodásunk leszűkülése lenne.

Az idegen szavakat nem lehet behelyettesíteni, éppen azért van szükség az idegen szavak szótárára is. Két ilyen szótár jelent meg a napokban, az egyik *Horovitz* korábbi könyvének új, bővített kiadása, a másik *Szécsi Ferencé*.

munka

1) Horovitz szótára nagy általánosságra törekszik s elég nagy területet fog össze. Részben a mindennapi életben, részben a szocialista mozgalomban előforduló idegen szavakat magyarázza. Könyve lexikonszerű, nem csak szavakat, hanem fogalmakat is igyekszik pontosan megmagyarázni. A szótár néhány hiányosságtól eltekintve, gazdag, sokoldalú.

2) Szécsi Ferenc munkájának inkább klasszikus jelege van. A hangsúlyt a latin és görög szavakra, másrészt a klasszikus jelmondatokra és példabeszédekre fekteti. Emellett természetesen helyet kapnak az általánosan használt idegen szavak is.

Mind a két könyvre szükség volt, különösen a fiatal generációnak lehetnek segítségére abban, hogy az életben korszerűen tájékozódjon, mert mind a két szótár a legújabb időkben használatossá vált idegen szavakat is feldolgozta.

1) Népszava könyvkereskedés kiadása.

2) Universum könyvkiadó.

Gró Lajos

M e g j e l e n t
KASSÁK LAJOS
HÁROM TÖRTÉNET
című új regénykötete

CSERÉPFALVI KIADÁS

Megrendelhető kiadóhivatalunk útján és
minden könyvkereskedésben kapható

munka- társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: Kassák Lajos •
felelős kiadó: Falus Ervin • szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI.
bulcsu-u. 19. II 7. • csehszlovákiában: Jelen Mihály, Bratislava, Prayova 8.
• minden közleményért a szerző felel • egyes szám ára: 60 fill., kc. 3.—, lei 20 • előfizetési
ár félévre 3 p., egész évre 6 p., kc. 18, illetve 36, lei 100, illetve 200 •

Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest. — Felelős vezető: Lombár L.